

ኢትዮጵያ

የሰማዕታት ቤተሰቦች ድምፅ

“እህቴ የሞተችው ለዴሞክራሲ ነው”

“ማጭበርበሩ አይኑን አፍጥጦ መጣ”

ዶ/ር ያዕቆብ ኃ/ማርያም

ወርቅሰፈራሁ ስሰፈ

«Α-ηδ' ἔτι?»

ፎፍሙላውንም ተምሮ ላብራቶሪ ውስጥ ለረዥም ዓመት ታያለች። በላብራቶሪው ሽልፍ ላይ የተቀመጠው ፎፍሙላ (ቀመር) «Interdit» የሚል ፅሁፍ (ምልክት) ተለጥፎለት ነበር። ይህ ምልክት (ፅሁፍ) የተለጠፈው «Don't Touch» (መን ት ዘል ዘል ነው) የሚለውን ለመግለፅ ሲሆን

«ምርጫው ሲጀመር ማዋከብ ተጀመረ፤ ሲጠናቀቅ ማጭበርበሩ አይኑን አፍጦ መጣ»

ሲትጽፎ፡ ዶ/ር ያዕቆብ ለረጅም ዓመታት በተባበሩት መንግስታት ድርጅት ውስጥ ከፍተኛ የህግ ባለሙያ ሆነው ስርተዋል። ዘንድር ወደ ኢትዮጵያ በመመለስ የቅንጅት ለአንድነትና ለዲሞክራሲ አባል በመሆን በትውልድ አገርም የምርጫው ዕጩ ተወዳዳሪ ሆነው በመቅረብ በከፍተኛ ድምፅ አሸንፈዋል። ወደ አካባቢያዊ መጥተው በዘንድርው ምርጫ ለመሳተፍ ምን እንሳሳዎ?

ዶ/ር ያዕቆብ ኃ/ማርያም (ዓለም አቀፍ የህግ ባለሙያ)

ዶ/ር ያዕቆብ፡ ብዙ ምክንያቶች አሉ። ሁሉንም መተንተን ባልቻልንም ጥቂቶቹን እንኳን ልጥቀስ። በተባበሩት መንግስታት ውስጥ ለብዙ ዓመታት አገልግያለሁ። በዚህ ስራ ላይ እያለሁ በምዕራብና በምስራቅ አፍሪካ ተዘዋውራለሁ። በዚህ ሂደት ውስጥ ኢትዮጵያ በታሪክ ያላት ገናና ስፍራ ተዘንግቷል። ዛሬ በጀግናዎች አትላቶችን ድል አድራጊነት እንኳን መታወቅ አልቻልንም። ድህነት፣ ረሃብና፣ ማህበራዊ ቀውስ የሰፈነባት አገር ላይ የምንኖር መሆናችን ብቻ ነው ጉልቶ የሚታየው። ጉስቱ ልና፣ በሽታና ልመና ከእኛ ጋር ተፈጥረው አብረው ሊያጠፉን የተነሱበትን ምስኪን ህዝብ መሆናችን ነው። በዓለም ፊት ቀድሞ የሚታወቀው።

ይህ እንደ እኔ ሌሎች የዓለም ክፍሎችን ለመጎበኘት ዕድል ላገኝ ዜጋ ሁሉ የሚገጥመው ፈታኝ ችግር ነው። በአንድ ወቅት እንደ ማስታወሰው አንድ የናይጄሪያ ጋዜጣ «ኢትዮጵያ ለአፍሪካ ሀፍረት ነች፤ መቼ ነው ከልመና የምትወጣው? ኢትዮጵያውያን ራሳቸውን የሚችሉት መቼ ነው? አፍሪካን ማሳፈሩን የሚቆሙት መቼ ነው?» በሚል ሰፋ ያለ ሀሳብ አቅርቧል።

ከላይ የገለጥኳቸው ደግ ስማችንን ቀብረው በሐዘንና በክፋት ህሊናችንን ከሚያቆስሉት ሁኔታዎች በክፋ መልኩ የናይጄሪያው ጋዜጣ ዘገባ በማክብረው ህዝብና፣ እጅግ በምናፍቃት እገራ ላይ የወረወረው የነገር ፍላጻ ልቤን ከፋኛ ወጋው። ህሊናዬም ቆሰለ። የእኔ የትውልድ ታሪክ ግልፅ ነው። ከቀ/ኃ/ሥ ዘመን ጀምሮ ለአገራችን ዕድገትና ለህዝባችን በገጥሞ በመመኘት ሰፊና ጠለቅ ያለ እንቅስቃሴ መጀመሩ ይታወቃል።

እኔም እንደ ትውልድ ባለቤትነቴ ከቀ/ኃ/ሥ ዘመን መንግስት ጀምሮ፣ በደርግና ዛሬም በኢህአዴግ በተለያዩ ፖለቲካዊ እንቅስቃሴዎች ውስጥ አሳተፍ ነበር። ያለመታደል ሆኖ እንጂ ትውልዳችን ያነበው ቀና አገራዊ ራዕይ መግለፅ በሚያዳግት ሁኔታ ገዢው ባይጤናገፍ አገራችን ዛሬ በዓለም ፊት ያላትን አሳዛኝ ስም

በለወጠው ነበር። ወጣም ወረደ የጊዜና የሁኔታዎች አስገዳጅነት ዛሬ አገራችንን እዚህ እጋ ጣሚ ላይ አድርጏታል። እንደ እኔ ተስፋ በአገራችን ትንሽም ብትሆን የዲሞክራሲ ጮራ ፈንጥቋል የሚል እሳቤ ገብቶኛል። ይህን ስል ለአገራችን ሰፊ ዲሞክራሲያዊ ብርሃን ዐዳጎ ለማልበስ ልወጣው የሚገባኝ ግዴታ አለብኝ። በሚል ከተባበሩት መንግስታት ድርጅት ሥራ ለቅቄ ለአገሪያ ለወገኖቼ ይበጃል ያልኩትን ላደርግ ነው ወደዚህ የመጣሁት። ሌላው ምክንያት በዓለም ዙሪያ በዘዋወር በከፍተኛ የመንግስትና ዓለም አቀፍ የስልጣን ወይም የኃላፊነት ደረጃ ላይ ኢትዮጵያውያንን አግኝቻለሁ። በአሜሪካ፣ በእውሮፓ በኢጅያ፣ በአውስትራሊያና በስዊዘርላንድ ወዘተ በዕውቀት የረቀቁ፣ በተግባራቸው የተከበሩ ኢትዮጵያውያንን በተደጋጋሚ አይቻለሁ። እነዚህ ኢትዮጵያውያን በህግ፣ በሣይንስ፣ በታሪክ፣ በፖለቲካና በኮምፒውተር ሳይንስ ከማንም የዓለም ሰው ቀድመው በአንቀታ የሚጠፋ ኢትዮጵያውያን አገር እንደ ሌላቸው ሆነው በዓለም ላይ ተበትነው እናገኛቸዋለን። ቁጥራቸው ሲሰላ ከኢትዮጵያ አቅም አንጻር እጅግ በጣም ብዙ ነው። እነዚህ በዓለም ላይ የተከበሩ ኢትዮጵያውያን አገራቸው ገብተው ለዚህች በዓለም ላይ ስም እያላት ትጠፋ ዘንድ ለታደመባት አገራቸው ትንሽም ብትሆን

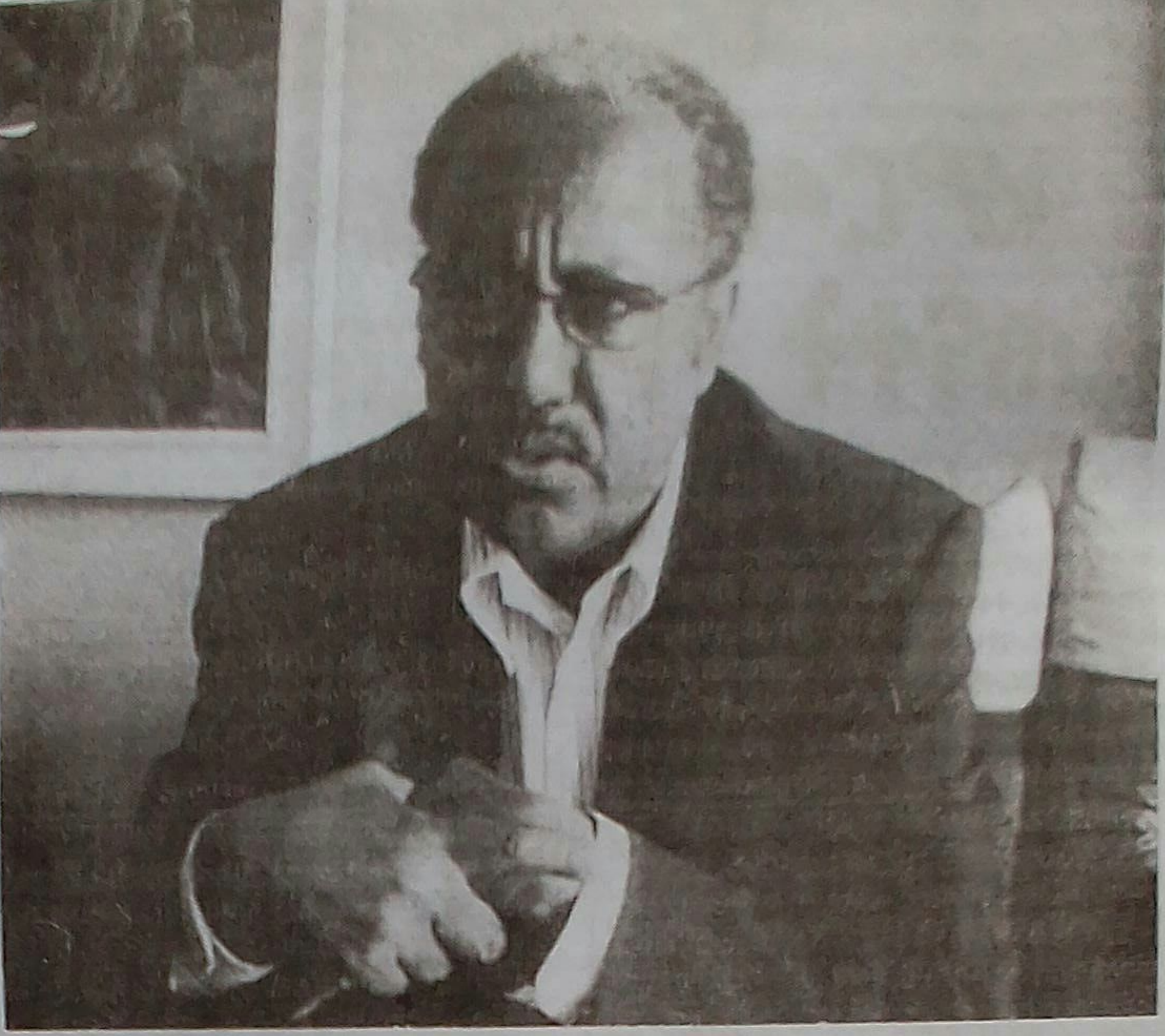
ኢትዮጵያ

አስተዋጽኦ ማድረግን ሳይመኑ፤ ሳይሰልፉ የቀሩበት ጊዜ የለም። የእነዚህ ዜጎችን በሰላም የታደሰ ምኞት ዕውን ለማድረግ በዚህች አገር የተመቻች ዴሞክራሲያዊ ስርዓት መፍጠር ግድ ነው። በአገራችን ሰላም፣ ዴሞክራሲና የሰብዓዊ መብቶች እያያዝ ትኩረት ከተሰጠው በኋላ ለምሳሌ የተበታተነ ጠቃሚ ዜጎችን በሰላ ጠነብቅ መታየት ተሰማርተው አገርና ህዝባቸውን የሚያገለግላቸው ሁኔታ ይፈጠራል። ይህን መቼ እናድርገው? ብዬ ራሴን ጠየቅሁ። መልሱ እኔ ራሴ ቀዳሚ ምሳሌ ሆኜ ወደ አገሪ በመግባት ጥያቄያቸውን ለመፍታት ወሰንኩ። ይሄው ጅምሩ አስተጋሪና ፈታኝ ቢሆንም፣ ምኞቴን በተግባር ላላካ አገሪ መጥቻለሁ። በአጠቃላይ ወደ አገሪ የመጣሁበት ምክንያት ብዙ ቢሆንም፣ ዋናው ጉዳይ ግን ከአያቶችን ጀምሮ «ኢትዮጵያ ደግ ነች» እየተባለ የከፋት ስውር ስለት የእኛን ህሊና ጭምር እያቆለለ እዚህ ደርሷል።

ይህ ግን እንደ ቦታ መቆም አለበት። አንድ ትውልድ ራሱን እንደ ጧፍ በማንደድ ለመጨመር ትውልድ የብርሃን ተስፋ ፈንጥቆ ማለፍ አለበት። ኢትዮጵያ በዕውነት በዓለም ታሪክ ውስጥ ቀዳሚውን ስፍራ የያዘች አገር ናት። አገሮች ሲራቡ ያላትን ገልብጣ የለገሰች፤ ጦርነት፣ ግፍና ስቃይ ሲገጥማቸው ከማንም ቀድሞ የተጋረጠችና የፀናች አገር መሆኗን ያንን የውለታዋን ምስክርነት ለወዳጅ አገሮችና ህዝቦች ብተው ይመረጣል። ዛሬ ግን የድሀ ነት ስንሰለት አገር ተወርች አስሯት ወደ ጎሳና ወደ ታች ሲደፍቃት ትታያለች። ይህ አልቦታ ብሎ የጠብና የርስ በርስ ሽኩቻ አስከፊ ትፀይንት መመልከቻ ሆና ስትታይ ያ የተከበረ ስም ከነበረበት እየወረደ እየወረደ መጥቶ ዛሬ ላይ አድርጓታል። እኛም ዜጎቿ በየመድረኩ አንገታችንን እየደፋን ነው። ግን ይህ አስከፊ ድህነት አስከ መቼ መቀጠል አለበት? የእኛ ትውልድ ዛሬ ጀምሮታል። ማለቅ ባይችልም የዕድገትና የብልፅግና፣ የዴሞክራሲና የሰላም ጥርጊያ መንገድ ለመጨመር ትውልድ መዘጋጀት አለበት። የድህነትና የችግር ዘመን በእኛ መስዋዕትነት ዛሬ ማከተም አለበት የሚል ነው ዓላማችን።

ይህ በሁሉም አገር ታሪክ የታየ የችግር ዘመን ነው። በአንድ ወቅት ያለ ህዝብ ይራባል፣ ይቸገራል፣ ይበጠበጣል። አንድ ትውልድ መስዋዕትነት ከፍሎ ዛሬ ከችግር የተላቀቁ አገራት ብዙ ናቸው። እኛም ላለፈው ችግር ዛሬ መስዋዕትነት ከፍለን ነገ ልጆቻችን በዓለም መድረክ አንገታቸውን ቀና አድርገው የሚሄዱ በትን መልካም ቀን መፍጠር አለብን። በዕውነት ያለንበት ሁኔታ ብዙ ያስቆጫል፤ ብዙም ያበላጫል። ነገር ግን ዛሬ ከተነሳን እኛ ባንደር ስበትም ለልጆቻችን መልካም የብልፅግና ጉዳና መጥረግ አለብን በሚል ነው ዛሬ ለአገሪ የአቅሜን ላደርግ ቆርጫ የተነሳሁት። እኔና ወንድሞቼ ዛሬ ጀምረንዋል፤ መጨረሻውን የኢትዮጵያ አምላክ ያሳምረው አላለሁ።

ኢትዮጵያ:- በዛሬዋ ኢትዮጵያ በተለይ የምሁራን ተነሳሽነት በከፍተኛ ደረጃ ምልክቱ በተግባር እየታየ ነው። ለባለውለታው ሕዝብና አገር ውለታ መላሽ ትውልድ እየመጣ ነው ማለት ያስችለን ይሆን?

ዶ/ር ደዕቆብ:- አዎን! ማለት ይቻላል።

ውለታ መላሽ ለመሆን ለህይወታቸው፣ ለልጆቻቸውና ለንብረታቸው ሳይላሉ መጠነ ብዙውን ችግር ለመጋፈጥ ምሁራን እየተንቀሳቀሱ ናቸው። መከራው አስደናቂ ነው። ተስፋ ሰጪና አስመስጋኝ ጅምር እየታየ ነው። ከእነዚህ አገር ውስጥ ቆርጠው ከተነሱ ምሁራን በቁጥርም ሆነ በብቃት የተሻሉት ውጪ አገር አሉ። እነዚህም ቢሆኑ ዛሬ የአገራቸውን ውለታ ለመከፈል ዝግጁ እንደሆኑ ለመናገር እደፍራለሁ። አያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ በተለይ ምሁራን የዚህች አገር ውለታና እዳ እንዳለብን እና ውቃለን። የተማርነው በህዝብ ገንዘብና ጉልበት ነው። ለራሱ ሳይማርና ያማረውን ሳይበላ፣ የተመኘውን ሳያሟላ እኛን ትልቅ ቦታ ለማድረስ እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ውለታውን አሸክሞን አልፏል። የቀሩትም ያለ ጧሪ በዕውነት አሳዛኝን የዕንግልት ህይወት እየገፉ ናቸው። ይህ ትልቅና መከፈል ያለበት ዕዳ ነው። እንዳንደቻችንም የነበርንበትን ስራ ለቀን ወደዚህ የትግል ጉዞ የገባነው የባለውለታውን ህዝብ ዕዳ ለመከፈል ነው።

ኢትዮጵያ:- ውለታ መላሽ ለመሆን በተዘጋጀ የትውልድ ክፍልና አውቆም ሆነ ባለማወቅ የበለጠ አካላሪ ለመሆን በተዘጋጀ ትውልድ መሐል ፍጥጫ ላይ ናችሁ ማለት ይቻላል?

ዶ/ር ደዕቆብ:- ከግንዛቤ ማጣትም ይሁን ሌላ በውል ለይቼ ባለውትም ፍጥጫ ያየለ ሆኖ ይታያል። ምናልባት አንዳንዶች እኔ ስልጣን ካልያዝኩ ኢትዮጵያ ገደል ብትገባ ግድ የለኝም የሚል ደካማ አስተሳሰብ ያላቸው ሰዎች ይኖራሉ። በዕውነቱ አገርን ያህል ከብርና

ህዝብን ያህል አላችታ ረስቶ ለስልጣን ጥም እርካታ ሲባል በዚህ ጠባብ አስተሳሰብ ገፍተው የማይጨርሱትን ዕልህ እየቆነጠሩ ራሳቸውንም ሆነ ባለውለታውን ህዝብ ማስቃየት በጣም አላዛኝ ነው። ስልጣን ዘላለማዊ አይደለም። ማንም በስልጣን ላይ ለዘላለም የቆየ የለም። ስልጣን ለትንሽ ጊዜ ብቻ የሚሆን ነው። ስልጣን ማለት ራሱ ምን ማለት ነው?

ስልጣን ለህዝብ አገልግሎት እስካልዋለ ድረስ ዋጋው ምንም መለኪያ የሌለው ባዶ ነገር ነው። አንድ ሰው አንድ አንጀራ ነው የሚበላው፤ አንድ አልጋ፣ አንድ ቤት፣ አንድ ልብ ስ፤ አንድ ጫማ ነው የሚኖረው። አንድ ፀሃይ፣ አንድ ጨለማ ነው የምናየው። ስልጣን የሚባለው ነገር ምንም የሚጨምርለት ነገር የለም። የሚጨምርለት ቢኖር በስልጣን ዘመኑ ለአገርና ለህዝብ ይህን አድርጌያለሁ ብሎ በህይወቱ የሚያገኘው ወይም አብሮት የሚኖር የህሊና እርካታ ተመዝኖ የማይልቅ ዋጋ ሲኖረው ብቻ ይሆናል። ይህ ለህዝብ አገልግሎት በቅን መንፈስ የተያዘ ስልጣን የሚያስገኘው መልካም ስምና ክብር ነው። ይህ ካልሆነ፣ ስልጣን ለግል ጥቅም ማጋበሻ የሚውል ከሆነ በዕውነት ይህን ስልጣን ማለት አይቻልም። ከተባለም ሰይጣናዊ ስልጣን ሊባል ይችላል እንጂ መለኮታዊ ስልጣን አልለውም። ይህ ነው ትልቁ የአንድ ትውልድ የፍጥጫ ምድር የፈጠረው። ይህን ግብግብ አልፈን እኔ ማነኝ? ብሎ በመመልከት በሰፊው ድህነት ውስጥ ካለው ህዝብ ስቃይ ጋር ማገናከብ ዛሬ ጊዜው እየጠየቀ ያለው ጉዳይ ነው። ለስልጣን ሳይሆን ለተከበረች ኢትዮጵያ መፈጠር፣ ውርደት፣ ልመናና በሽታ እርግፍ ብለው ለሚጠፋባት ኢትዮጵያ በህይወት ያለው በተለይ ጊዜ ኃላፊነት ለሚጥልበት

ትውልድ የተሰጠ አደራ ነው አላለሁ። ፍጥ ጫው ስልጣንና ይህም ለሚያስገኘው ጥቅም ላይሆነ ከርታ ለምታስከብር አገር መፈጠር፤ በራሱ የሚተማመንና በአገሩ የነፃነት ባለቤት የሆነ ህብረተሰብ መፈጠር መሆን አለበት እላለሁ። ፍጥጫው ከሰይጣናዊ ስልጣን ይልቅ ህዝብ ወደኛ ፈቅዶ በመፈጠሩ መንግስታዊ እካል የሚመራበት መለኮታዊ የስልጣን ምንጭ ባለቤት ወደሆነው ህዝብ መመልከት መሆን አለበት እላለሁ።

ሲተረጽ፡- ውለታ ለመከፈል በተነሳው የትውልድ ክፍልና ከአካላት ነጻ የመሆን ግዴታውን መወጣት ባለበት ትውልድ መካከል የዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታው ስኬት አስተዋፅኦ ይኖረዋል ተብሎ ይገመታልን? የዚያ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታ ጅማሮ የገጠመው ሳንካ ምንድን ነው ይላል?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- ሳንካ ዛሬ ብቻ ሳይሆን በፊትም አለ። የዛሬው ግን ፈጣ የመጣበት ሁኔታ የራሱ የሆነ በቂ ምክንያት አለው። በእንደ በኩል የዘመናት ጭቆና ባንብሽሽውና ከደህነት ማጥ ለመውጣት በሚታገል ማህበረሰብ ውስጥ ነው ያለው። በሌላ በኩል የስልጣን ምንጭ የሆነው ህዝብ ኃይሉን በጠመንጃ ተገፎ ለዘመናት ጉልበተኞች የተፈራረቁበት ሁኔታ ነው ያለው። በዓለም የስልጣን ዕድገት ከዴሞክራሲያዊ ስርዓት ሂደት አንፃር ምስኪን ኢትዮጵያን ቆሞ የመጠበቅ ግዴታ የለበትምና ርዳት ስሄድ አሏ አጅግ ጎሳ ሆኖ ትታያለች። ይህ የዘመናችን ዕውነት የዘመናት ጉስቱልና ያደቀው ህዝብ እንዳለፉት ጊዜያት የስልጣን ሽግግሩን በጠመንጃ አፈመዝ የማድረግ አርግማን አልተጣለበትምና የስልጣን ምንጭ የሆነው ህዝብ ኃላፊነቱን ወስዶ፣ ግዴታውን ለመወጣት ወስኖ መነሳቱ ለዛሬው የሳንካ ፈጣ መውጣት አብይ ምክንያት ሆኗል።

ይህም በዘንድሮው ምርጫ በለየለት መልኩ አየታየ ነው። በዕውነቱ በአገራችን የምርጫው ዴሞክራሲያዊ ጅማሮ አስደሳች መልክ ነበረው። ሲጠናቀቅ ግን የተደበቀ ሳንካ ብቅ ብሎ የደስታውን ገፅታ ለመሸፈን ያላለለ ጥረት አየተደረገ ነው ያለው። የስልጣን ምንጭ ሕዝብ ነው። «ሕዝብ በድምጽ ያሰኘውን ይምረጥ፤ እንከን የለሽ ምርጫ በኢትዮጵያችን እንደሚደረግ በተግባር አናሳያለን» ተብሎ ምርጫው ሲጀመር ማዋከብ ተጀመረ። ሲጠናቀቅ ደግሞ ማጭበርበሩ አይነን አፍጠ መጣ። ጥሩው ጅምር ሳንካውን አያበዛው እንዲመጣ አክሳሪ ትውልድ ፈረደበት። አሁን ባለው ሁኔታ የዴሞክራሲያዊው ፍርድ ገፅታ ደብዝሟል። ደፍርሷልም ብለው አይበዛበትም።

አሁን አካላሪ ትውልድ ብለን እንዳንፈርጃው በዚህ ክፉ ጉን የሚጓዘው ትውልድ አክሳሪ ባለመሆኑ በህግ ያረጋግጥ ከማለት በተር የምለው የለም። ለህግ ከተገዛ፣ ለህዝብ ድምፅ መከበር ከቆመ ፈራጁ የኢትዮጵያ ሕዝብ እንጂ ሌላ ማንም ሊሆን አይችልም። በእኔ አስተሳሰብ አካላሪና ዕጽ ከፋይ ትውልድ ሳንባባል አስቲ አዘቅት ውስጥ ያለችውን አገር አይተን ለዚህ ስቃይዋ ፈጥን እንድረስላት። አስቲ ከዚህ ረፃብ፣ በሽታና ድህነት ካቆራመደው ወገናችን የስቃይ ህይወት አቅማችን በቻለው እንታደገው ነው ዘመን ገፍቶ ዛሬ ላይ ያደረሰው ትልቁ

ጥያቄ። አገራችንን ከዚህ የመከራ አዘቅት ካወጣናት ሁላችንም ከሁሉም አዘቅት ነፃ ወጣን ማለት ነው።

አገር ህልም ውስጥ ያለ የማይታይ ነገር ማለት አይደለም። አገር ህዝብ ነው። ህዝብን ከስቃይ ስናወጣ አገርም የተከበረ ስሟ ይመልሳል። እኛም በዓለም ፊት ቀና ብለን የመሄድ መልካም ዕድል ይኖረናል። ስልጣን ጠፊ ነው። ዘላቂ አይደለም። ቀጣይ አገር ነው። ሕይወታችን ራሱ በጣም አጭር ነው። ሕይወታችን በጣም አጭር መሆኑን ካልረሳን ትውልድ ከትውልድ ተቀባብሎ ለዘከረው የሚችል ክብር ያለው አገር መፍጠር እንችላለን። አገር ረጅም ዕድሜ አለው። በዚህ ታሪክ ውስጥ ተጠቃሽ ስም ይዞ በታሪክ ውስጥ እየታወሰ መኖር በህይወት ዘመን ከነበረው ዕድሜ የእጥፍ እጥፍ ዕድሜ ማግኘት ነው። በተሻለ አባባል ለመግለጽ፤ ላወቀው ይህ ተግባር ከመቃብር በላይ የሚውል፤ ማንም በተላላ ነትሎ የማይፈርሰው በብረት ተለም የተፃፈ ትውልዶች የሚያከብሩት ሕይወት ነው።

እንዳየነው በየአገሩ የሰላም፣ የሰብዓዊ መብትና የመልካም ስርዓት ገንቢ አርበኞች መታሰቢያ ሐውልት ቆሟል። በእኛም አገር በዚህ ረገድ የአገሪቱን ህይወት በዚያው የስልጣን ጥቅም መካከል ቆሞ ለዘለዓለም ህያው ምስክር የሚሆን ተመስጋኝ ሀውልት በመልካም ተግባራቸው ለመገንባት ኢትዮጵያን አገራ፣ ዜጉቿን ወገኖቿ የሚል ሁሉ ተግባራት ራት ይጠበቅበታል።

ሲተረጽ፡- የዘንድሮው ምርጫ በዴሞክራሲያዊ ደንብና መርሆዎች ነው ወይ ወደ ምርጫው የተገባው የሚል ጥያቄ የሚያነሱ ተመልካቾች «ምርጫ ቦርድ ወገንተኛ ነው፤ ህጉም ለዴሞክራሲያዊ ምርጫ የተመቻች አይደለም» ሲባል ምንም ይሁን ምን ተቃዋሚዎች ባላችው ቀዳዳ ምርጫውን መካፈል አለብን ብለው ገብተዋል ይላሉ። ይህን ሁሉ ተቀብለው ወደ ምርጫ የገቡት ተቃዋሚ ፓርቲዎች «ምርጫው ተጭበረበረ» ሲሉ የትኛው ነፃ የሆነ አካል ፍትህ ይሰጠናል ሲሉም ይጠይቃሉ?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- እዚህ ላይ ወደ ምርጫ የተገባው በህግ አግባብ ነው። ምርጫውም የራሱ አመራር እንዳለው ይታወቃል። አንዱ የምርጫ ቦርድ ሲሆን፤ ሁለተኛው የምርጫው ህግ ነው። ምንም እንኳን የምርጫ ቦርድ ገለልተኛ አይደለም የሚል የጉላ ጥርጣሬ ቢኖረንም የምርጫው ውጤትና ሂደቱ ከተዛባ ፍርድ ቤት መሄድ ቀጣዩ ምዕራፍ ይሆናል።

በፍርድ ቤት አሰራርም ላይ አንዳንድ ጉዳዮች መኖራቸው ከጥርጣሬ የዘለለ ጉዳይ ቢሆንም፤ ለሰላም፣ ለህግና ለዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታ ስንል ባሉት የህግ መድረኮችና ድንጋጌዎች መገዛት ግዴታችን ይሆናል። እነዚህ አካላት የሚሰጡትንም ውሳኔ ለመቀበል ያለው ህጋዊ ስርዓት ያስገድደናል። ከዚህ ካለፈ አደራው ለኢትዮጵያ ህዝብ፣ ትዝብቱ ደግሞ በታሪክ ፊት ትውልድ የሚያነሳው አብይ ጥያቄ ይሆናል ብለን ነው ወደዚህ የምርጫ ሂደት የገባነው። በዕውነቱ እኛ ይህን ሁሉ አስቸጋሪ መንገድ ሄደናል። እልህ አስጨራሽ መንገድ ነው የሄድነው ወይም እየተንዘንበት ያለው። ለኢትዮጵያ ህዝብ ሰላም፣ ልማት፣ ዴሞክራሲያዊ ስርዓትና ብልፅግና በመሸት ነው። ትልቁ ክ ነገር ገለልተኝነታቸው አጠራጣሪ የሆኑትን ተቋሞች ጭምር ውሳኔያቸውን ለመቀበል ወስነናል። ከዚህ በላይ ወዴት መሄድ፣ ምንስ መሆን ይቻላል? ባለው ህግ፣ ስርዓትና ደንብ ዳኝነት ይሰጠን፤ ፍትህ አይንደለብን ነው እያልን ያለነው። ይህም ለሰላምና ለዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታ ሲባል ጊዜውና አጋጣሚው የሚጠይቁት ከፍተኛ ዋጋ በመሆኑ በፀጋ ተቀብለንዋል።

አሁን ምርጫው ተጭበረበረ ብለናል። ገዢው አካል አልተጭበረበረም ባይ ነው። ይህን ይበል እንጂ ራሱም ምርጫው ተጭበረበረ ብሯል ሲል የይጣራልኝ ጥያቄ አቅርቧል። መቼም የትም እንደሚታወቀው ከሳሽና ተከላሽ ሲኖር ዳኝነት የሚሰጥ ሶስተኛ አካል መኖሩ ግድ ነው። ይህ ሶስተኛ ወገን በእኛ በኩል ተጭበረበረ የሚለውን ጥያቄ ያያል። በገዢው በኩል ደግሞ «አልተጭበረበረም» ይላል። ይህን የሁለት ወገን ጭብጥ ይዞ ህግ ዳኝነት ይሰጠን ነው ያልነው። እዚህ ላይ አንድ አብይ ነገር ላንሳ፤ ምርጫው ተጭበረበረ ስንል «ምርጫው ተጭበረበረልና ስልጣኑ ለእኛ ይሰጠን» አይደለም ያልነው። የእኛ ጥያቄ «ምርጫው ተጭበረበረልና ፍትህ ይሰጠን» ነው። አሁንም ደግመን የምናነሳው ጥያቄ ድምፅ ሰጪው የኢትዮጵያ ህዝብ እንጂ ቅንጅት ወይም ምርጫ ቦርድ አይደለም። ኢህአዴግም አይሆንም። የኢትዮጵያ ህዝብ የሰጠው ድምፅ ይከበርለት፤ የተጭበረበረው ገለልተኛ ወገኖች ጭምር ባሉበት ተጣርቶ ፍትህ ይሰጠው ነው ጥያቄያችን። ይህን ዳኝነት የሚሰጡት ገለልተኝነታቸው አጠራጣሪ ነው የምንላቸው ምርጫ ቦርዱና ፍርድ ቤት መሆናቸውንም ተቀብለናል። ይህን መቀበል አስቸጋሪና ፈታኝ ቢሆንም ለሰላም ሲባል የቀረንና ያለን ብቸኛ አማራጭ ይሄው በመሆኑ ለመቀበል ተገደናል።

ሲተረጽ፡- ዶ/ር ያዕቆብ የምርጫ ቦርድ ለሰባቢና የጠ/ፍ/ቤቱ ፐ/ት አንድ ሰው በሆነበት ሁኔታ የሕዝብ ድምፅ ፍትሃዊ የሆነ ምላሽ ያገኛል ብሎ መጠበቅ ይቻላልን? ካልተገኘበት ቀጣዩ ጊዜ ያለፈውን የህዝብ ጥረት ያባክነዋል የሚል ስጋት አለ?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- የምርጫ ቦርድ በነፃነት ያለ መስራትና ከአገዛዙ ገለልተኛ ባለመሆኑ ትግር መኖሩ በተደጋጋሚ ለብዙ ጊዜ ተገልጧል። በፍትህ ስርዓቱም ረገድ አንዳንድ ትግር ይነሩ እንጂ ሁሉም ፍርድ ቤት ህግና ስርዓትን ይጥላሉ ወይም ያዛባሉ ብሎ መገመት በፍፁም አይቻልም። በተግባር እንዳየነው አንዳንድ ፍርድ ቤቶች ህጋዊ ነፃነታቸውን አስጠብቀው ከመንግስት ተቃራኒ የሆኑ ዳኝነት የሰጡባቸው ማስረጃዎች በዙም ባይሆኑ አሉ። ለእነዚህ የፍትህ አካላት ይግባኝ በማለት ለፍትህና ለህዝብ ነፃነት እንዲገዙ ለማድረግ ይህን ጥያቄ ማቅረብ ተገቢና አስፈላጊ ነው አላለሁ። ተማፅኗችን እነዚህ የፍትህ አካላት ባልተዛባ ፍፁም ነፃ የሆኑ ዳኝነት ይሰጡናል ብለን ነው ወደ እነሱ የሄድነው፤ ወይም የምንሄደው፤ ከነዚህ ሌላ ፍትህ ይሰጡናል የምንላቸው አማራጭ አካላት ስለሌሉም ነው ወደ እነሱ የምንሄደው። በዚህ ላይ የውጪ ታዛቢዎች የምርጫውን ሂደት ተከታትለዋል። እነዚህ ሐቁን መሰጡ

ኢትዮጵያ

ረት አድርገው የሚሰጡት አስተያየትም ቀላል ግምት የሚሰጠው አይደለም። እንደፍ ድምፅ ለጨውን የኢትዮጵያ ህዝብ፣ ሁለተኛ የውጪ ታዛቢዎችን የህቅ መሰረት ያለው አስተያየት ተገን አድርገን በፍርድ ቤቱም ሆነ በምርጫ ቦርዱ መድረክ ላይ ጥያቄያችንን ከማትረብ ውጪ ሌላ ዕድል የለንም። በፓርቲያችን በኩል በምርጫ ቦርዱም ሆነ በፍ/ቤቱ የሚሰጠውን ውሳኔ እንቀበላለን ብለን ወስነናል። የተሰጠውን ውሳኔ ግን ህዝቡ ይቀበላል አይቀበል አናውቅም። እኛ በህዝቡ ስም ያለውን ፈቃደኝነት ወይም ፅምቢተኝነት ልንናገር እንችልም።

እኛ ቦርዱም ሆነ ፍርድ ቤቱ የሚሰጡትን ውሳኔ እንቀበላለን ስንል የእኛ እቋም እንጂ «የለም» ውሳኔው ተከክል አይደለም ወይም ተከክል ነው። ብሎ የመቀበል ወይም ያለመቀበል ስልጣን የህዝብ መሆኑን እያከበርን ነው ይህንን የምንለው። ምክንያቱም በህዝብ ድምፅ ለመደራደር ስልጣን የለንምና ነው። የእኔ ተስፋ ግን ቀረው ስልጣን ነው፤ ቀጣዩ እገርና ህዝብ የጀመሩት የመልካም ሰላምና የብልፅግና ጉዳና እንዳይበላሽ ኃላፊነት ያለበት እካል ሁሉ በነፃ ህሊናው ይህን ክፍተኛ አደራ ሊያስበው ይገባል የሚል ነው።

ኢትዮጵያ፡- የተጭበረበረው ድምፅ ይጣራ ዘንድ ሁለት ዋነኛ ተቃዋሚ ፓርቲዎችና ገዢው ፓርቲ የጋራ ስምምነት ላይ ደርሰዋል። ይህን ስምምነት ተግባራዊ ለማድረግ ግን መፈጸም ያለባቸው ሁኔታዎች አሉ ሲል ቅንጅት ለአንድነትና ለዴሞክራሲ በተወካዩ በኩል አስታውቋል። መንግስት በበኩሉ ቅንጅቱ ያቀረበው «ቅድመ ሁኔታ» ስምምነቱን የጣለ ነው ሲል የፖለቲካ መሪዎች፣ አባላትና ደጋፊዎችን ጨምሮ የምርጫ ታዛቢዎችን በቁጥጥር ስር አውሏል። ከህግ አንፃር «ቅድመ ሁኔታ» መቅረቡ ነው ወይንስ የተቃዋሚ ፓርቲ መሪና አባላቱን ማሰር ነው ስምምነቱን ጣለ የሚያሰኝ ው?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- ስምምነቱን ቅንጅቱ መቀበሉን በፊርማው አስታውቋል። በስምምነቱ ውስጥ ቅንጅቱ እንዲህ ዓይነት ቅድመ ሁኔታ መሟላት አለበት ሲል አልጠየቀም። ስምምነቱ ብዙ ጉድለቶችና ችግሮች ቢኖሩትም በቅንጅቱ በኩል ለሰላም ሲባል «ግድ የለም በጉደለ አንቀበለው» ሲል መቀበሉን የውጪ ተመልካቾች ባለብት አስታውቋል። ከዚህ ስምምነት በኋላ የፓርቲ መሪዎች ስምምነቱን ለመተግበር አስፈላጊና ወሳኝ ያሏቸውን ጉዳዮች ጠቅሰው መግለጫ ሰጡ።

ይህም መግለጫ ስምምነቱን በአውነትና በቀና መንፈስ ከግብ ለማድረስ አስፈላጊ ያሏቸውን ወሳኝ ነጥቦች አቀረቡ እንጂ እነዚህ ቅድመ ሁኔታዎች ካልተሟሉ ስምምነቱን አናከብርም ያልንበት ሁኔታ የለም። ስምምነቱ ገዢ አካል ነውና ሊከበር ይገባል። ግን ይህን አከብረን ተግባራዊ ልናደርግ የምንችለው መከናወን ያለባቸው ዋና ዋና ጉዳዮች አሉና እነዚህን ለስምምነቱ አሰናካፊ የሆኑ ችግሮች እናስወግድ ነው የተባለው። ይህ ደግሞ ቀና በሆነ መንገድ አስተማማኝ ሰላምና ዴሞክራሲን ለማምጣት የታሰበ እንጂ ስምምነቱን ለመጣስ የቀረበ ተጨማሪ አሰናካፊ አስተያየት አልነበረም፤ አይደለምም።

ለምሳሌ የፖለቲካ መሪዎች በቁጥጥር ስር ውለዋል። የፖለቲካ ፓርቲ አባላቶች በየቦታው በቁጥጥር ስር ውለዋል። ዋነኞቹ የምርጫው ሂደት ተዋናይና ማስረጃ የሆኑ የምርጫ ታዛቢዎች መላ ለመላ ማለት ይቻላል እየተለቀ መታሰባቸው ይህ ዋና ችግር ባለበት ሁኔታ የተፈረመው ስምምነት እንዴት ተግባራዊ ሊሆን ይችላል? ራሱ ስምምነቱ የሚጠይቃቸው አብይ መረጃዎች አሉ። የፓርቲ አባላቶችን የምርጫውን ሂደት ያረጋገጡ ችግሮችን በተመለከተ ቃላቸውን መስጠት አለባቸው። የምርጫ ታዛቢዎችም በምርጫው ወቅት የተያዙትን መረጃዎች በማልፅ ሁኔታ በታላቸው ማረጋገጥ ይጠበቅባቸዋል። ነገር ግን እነዚህ የስምምነቱ ተግባር ዋነኛ ኃይሎች በቁጥጥር ስር በዋለበት ሁኔታ ስምምነቱ የያዘቸውን አጀንዳዎች በተግባር ላይ ማዋል አይቻልም። ከስምምነቱ አንዱ ሁከትና ብጥብጥ በመረጋጋት ተተክቶ ፍትህ ሳይጓደል የምርጫው ውጤት እንዲጣራ ነው። ነገር ግን ብጥብጥና ሁከት እስከታይ ሁኔታ አለ ተብሎ እየተነገረ ባለበት ሁኔታስ እንዴት ተረጋግቶ ስምምነቱን ከግብ ማድረስ ይቻላል? የታሰሩት ካልተፈቱ የተጭበረበረውን የምርጫ ውጤት በሰነድ በተደገፈ የሰው ማስረጃ ማቅረብ ስለማይቻል ስምምነቱ ከወረቀት ያለፈ ተግባር አይኖረውም።

ሰው በሚገደልበት ሁኔታ፣ ሰላምና መረጋጋት በሌለበት ሁኔታ ተነጋግሮ ችግሮችን በእርጋታ መፍታት አይቻልም። ችግር አለው አልን እንጂ ለስምምነቱ ተገዢ ላለመሆን ያቀረብነው ቅድመ ሁኔታ የለም። ቅንጅቱ ስምምነቱን ለመተግበር የሚችልበት አቅም ሁሉ በሌላው ተስማሚ አካል ተሟጦ ከተጠናቀቀ ሊህሉ ዴግ ብቻውን ስምምነቱን ተግባራዊ ሊያደርገው አይቻለውም። ስምምነት ሲባል ቢያንስ ሁለት ተስማሚዎች በሚያስማማቸው መንገድ ለመሄድ የሚችሉበት ሁኔታ የግድ ያስፈልጋል። ቅንጅት ይህን ቀና መንገድ ሊጠይቅ ለስምምነቱ መሳካት ነው። አሁን በቀጥታ ስምምነቱን ለመተግበር ወደፊት መሄድ ነበረብን።

ነገር ግን ሊህሉዴግ ወደዚህ ተግባር እንዳንገባ ስምምነቱን ጣለው። ምክንያቱም ስምምነቱን አከብረው ይደራደሩ የነበሩ የፓርቲውን መሪዎች በማሰሩ ነው። ከስምምነቱ አልፎ ሊህሉዴግ የኢትዮጵያን የተለያዩ ሕጎች በሕገ-ወጥነት ጥሶ መሪዎቻችንን ማሰሩ ተጠቃሽ ነው። በቤታቸው የታገቱ መሪዎች ነበሩ። ይህ ከአስራት የሚለይ አይደለም። እንደ ሰው በነፃነት መቀላቀስ ካልቻለ የህሊናም ሆነ የአካል አስረኛ ሆኗል ማለት ነው። በእርግጥ ነው የፓርቲያችን መሪ እነ አቶ ኃይሉ ሻውል እስር ላይ ከቆዩ በኋላ ተፈትተዋል። ይሁን እንጂ ይህ የሕግ ጥሰት በሕገ-መንግስቱ አንቀፅ 54 መሰረት እንደ የህዝብ ተመራጭ ምክር ቤቱ አስከልፈቶ ድረስ ሊታሰር አይችልም። አዲሱ ምክር ቤት አልተቋቋመም ቢባል እንኳን የምርጫው ህግ «አንድ ተመራጭ ከባድ ወንጀል ካልሰራ፣ ወይም ወንጀል ሲሰራ እጅ ከፍንጅ ካልተገኘ በስተቀር በቁጥጥር ስር አይውልም» ይላል። ስለዚህ ሊህሉዴግ ስምምነቱን በሰስት

ደረጃ መጣሱን እናያለን። አንደኛ፡- ተደራዳሪ የሆኑ የፓርቲ መሪዎችን በማሰሩ መደራደር አልቻልንም። ይህም ስምምነቱ እንደተጣሰ የሚገልጥ ነው። ሁለተኛ፡- ሕገ-መንግስቱን ጥሏል። አንድ የሕዝብ ተመራጭ ካለ ምክር ቤት ፍቃድ በቁጥጥር ስር ሊውል አይችልም ይለናል። ሶስተኛ፡- ገና ተመራጭ እንጂ የም/ቤት አባል አይደላችሁም ቢባል እንኳን የምርጫው ህግ አንድ ተመራጭ እጅ ከፍንጅ ካልተያዘ ወይም ከባድ ወንጀል መፈፀሙ ካልተረጋገጠ በቁጥጥር ስር አይውልም ይላል። ሊህሉዴግ ግን ይህንንም የምርጫ ህግ ጥሶ ነው በህዝብ ድምፅ አሸናፊ የሆኑ የፓርቲ መሪዎችን በቁጥጥር ስር ያዋለው። በነገራችን ላይ እኔም በትውልድ መንገዴ በህዝብ ድምፅ ለተወካዮች ም/ቤት ተመርጫለሁ፤ ይሁን እንጂ የምርጫ ህግም ሆነ ሕገ-መንግስቱ ከሚያዘው ውጪ ለአንድ ቀን ያህል ታግቻለሁ። ይህ ደግሞ በየአካባቢውና በመላው አገሪቱ የሚከናወን ሕገ-ወጥ ተግባር ነው።

ኢትዮጵያ፡- አርስዎም ለአንድ ቀን ታግተው ነበርና የነበረው ሁኔታ ምን ይመስላል?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- ከቅንጅት ፅ/ቤት አቶ አክሎን ከሚባለው ስራ አስፈፃሚ ጋር ወደ ቀጫኔ መድሃኒዓለም ሄድን። የሄድነው አንድ የቅንጅት አባል የሆነን ሰው ለመሸኘት ነበር። ቀጫኔ መድሃኒዓለም እንደደረስን አንድ ሌላ መኪና ተከተለን። ስንዞር አሁንም እየተከተለን ነው። እስኪ ምናልባት ይለቀን ይሆናል ብለን ወደ ጉፋ ሰፈር ሄድን። እዚያ እንደደረስን አንድ ታዋቂ ራስቶራንት ውስጥ ገባን። አሁንም የሚከታተሉን ሰዎች ነበሩ። መኪናቸውን ከሬስቶራንቱ አጠገብ አቆመ። ከአንድ ሰዓት በኋላ ተከታታዮቻችን መጡ። የሬስቶራንቱ ባለቤት ያውቀን ስለነበር የተሰጠን አንድ ለየት ያለ ክፍል ነበር። ተከታታዮቻችን አራት ወጣቶች እኛ ያለንበትን ክፍል በሩን በርግደው ገቡ። ፊት ለፊታችን ቆመ። ወደ እኔ እያመለከተ «የምንብ ቤቱን ባለቤቶች ላለማስቀየም እንጂ እዚህ እንደፋህ ነበር። አሁንም የትም አታመልጠንም። ጠብቀን እንደፋላለን» ብሎ ዛቻውን ጀመረ።

ይህ ሰው በዕድሜ ከልጅ የሚያንስ ሳይሆን አይቀርም። ይባስ ብሎ አላዩ ላይ ምራቁን ተፋብኝ። በዕውነቱ እዘንኩ። በጣምም ደነገጥኩ። ድርጊቱ ብዙም የሚጉዳ ነገር አይደለም። ነገር ግን ያን ኢትዮጵያዊ ጨዋነት፣ ታላቅን የማክበር፣ በደግ ስነ-ምግባር የማለፉን መልካምና ተመስጋኝ ባህላችንን የት አደረገው? ብዬ ነው በጣም የደነገጥኩት። የሬስቶራንቱ ባለቤቶች «አባዛችሁ ውጤልን፤ ይህ የንግድ ቤት ነው። ሊበጠበጥ አይገባም» ብለው ለምነው ተከታታዮቻችንን አስወጡ። ከዚህ በኋላ በአንድ ከፍተኛ ወታደራዊ ካሚዎን የተጫኑ ወታደሮች በሬስቶራንቱ በር ላይ ፈለሱ። እንደሰማ ነው እነዚህ ወታደሮች እስከ ዕኩል ሌሊት ድረስ እኛን አግተው ቆይተዋል። እኛ በተገኘን በት ጊዜ አንዳንድ ተቀማጭነታቸው አዲስ አበባ የሆኑ አምባሳደሮች ለአቶ በረከት ስምጽን በስልክ «እነዚህን ወታደሮች አንሳ፤ የታገቱትን ሰዎች ደግሞ ወደሚፈልጉበት ቦታ አድርስ» ብለው ጠየቁት። (ወደ ገፅ 28 ዞሯል)

ቅንጅትና ምርጫ ቦርድ በፍርድ አደባባይ

ቅንጅት በአንድነትና በዲሞክራሲ ብሄራዊ ምርጫ ቦርድ በተባለው ተቋምና በጠ/ሚ/ር መስላለሰ ለፍጥነትና ለሰነድ ከሰው መመስረት ይታወቃል። ጠ/ሚ/ር ገንቦት 7/1997 ምስት የሰጡት መመሪያ ወይም ያመጡት የአስተዳደር ገዢ አዋጅ የሀገሪቱን ሕገ-መንግስት የተባረረ፣ ለህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የተሰጠውን መብት የተጋረ ነው። በሚል የቀረበውን ክስ፣ ፍ/ቤቱ ህገ-መንግስት አማራ ስሚዛብውና በፈዴራሽን ምክር ቤት ስር ላለው ተቋም ላከ። የፈዴራሽን ምክር ቤት በኢህአዴግ ሰዎች የተሞላ እና የጠ/ሚ/ርን ስጋ ሰባ ስነት የሚጠራጠር፣ ከህጋዊነት የተሳሳተ ሰዎች የተሰበሰቡበት በመሆኑ፣ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ወደ ፈዴራሽን ምክር ቤት ሊወሰን ከሰው ውድቅ መሆኑን የሚያገልግል ነበር።

የህገ-መንግስት አማራ ጉዳዩ የሚዛብው በፈዴራሽን ምክር ቤት ስር ያለው ተቋም የምርጫ ቦርድ ሊቀመንበር፣ የጠ/ፍ/ቤት ፕሬዚዳንት በሰብሳቢነት የሚመራበት በመሆኑ፣ እንደ ምርጫው ውጤት ሁሉ፣ ውሳኔው እንደሚዛባ ከመነሻው የታወቀ ነበር። ምርጫ ቦርድ ገዢዎቹ ውጤት እያለ የሚያወጣው ሪፖርት ህገ-መንግስት ስለሆነ ይቀም ሲል ቅንጅት በምርጫ ቦርድ ላይ ያቀረበው ክስ በፈዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት 1ኛ ፍትሃ ብሄር ችሎት ሲታይ ቀይቶ ለኔ 2 ቀን 1997 ከቀትር በፊት ውሳኔ ሰጥቶበታል። የቅንጅት ጠበቆች እና የምርጫ ቦርድ ጠበቆች ያቀረቡትን መከራከሪያ የመረመረው ይኸው ፍ/ቤት በተጠቀሰው ቀን በሰጠው ውሳኔ ገዢዎቹ ውጤት በሚል ሲገለፅ የቆየው እንዲቆም አዟል።

ኢህአዴግ አሸናፊ የተባለበትንም ውጤት ሸሯል። ይህም ውሳኔ በመንግስት ሚዲያዎች እንዲገለፅ ትዕዛዝ አስተላልፏል። ሆኖም ይህንን የፍ/ቤቱን ውሳኔ የፍ/ቤቱ ፕሬዚዳንት አገደውት ከቆየ በኋላ ጉዳዩን በይገባኝ ወደ ጠቅላይ ፍ/ቤት ወስደውታል። ይህም ኢህአዴግ የፍትህ ስርዓቱን በኃላፊነት ባለቀመጣቸው ወይም ፕሬዚዳንት እያለ በሾማቸው ገለልተኛ አማካይነት የራሱ መጠቀሚያ እያደረገው ስለመሆኑ ማሳያ ነው ሲሉ ታዛቢዎች ይተቻሉ። ስለሆነ የቅንጅት ክስና የመከራከሪያ ፕብላንት ምንድ ነው? የብሄራዊ ምርጫ ቦርድ መከራከሪያ? ሲኔ 2/1997 ፍ/ቤት ከሰጠው ውሳኔ ላይ መረዳት ይቻላልና ሙሉ ውሳኔው ቀጥሎ ቀርቧል።

የክ/ቁጥር 39466
ዳኛ፣ ያለው ተሾመ
ከላሽ፡- ቅንጅት ለአንድነትና ለዲሞክራሲ ተከላሽ፡- ብሄራዊ ምርጫ ቦርድ
(በውሳኔው ዕለት- በቅንጅት በኩል የቀረበት ጠበቃ ምህረተኛ ልዑል፣ በምርጫ ቦርድ በኩል የቀረበት መብራቲ ዮሐንስና ሚሊዮን አሰፋ)

ውሳኔ
መዝገቡ ሊቀርብ የቻለው ከላሽ (ቅንጅት ለአንድነትና ለዲሞክራሲ) በ 23/9/97 ዓ.ም በተፃፈ የክስ ማመልከቻ ከላሽ አግባብ ባለው ህግ መሰረት የተመዘገበና ዕውቅና ያለው የፖለ

የቅንጅት ጠበቃ ምህረተኛ ልዑል

ቲካ ፓርቲ ሲሆን በ7/9/97 ዓ.ም በተካሄደው 3ኛው ሀገር አቀፍ ምርጫ ተሳትፎ እስከ አሁን ባለው መረጃ መሰረት በርካታ መቀመጫዎችን ለተወካዮች ምክር ቤትና ለክልል ምክር ቤቶች አሸንፏል።

ይሁንና በቅድመ ምርጫ የእስራት፣ የግድያ፣ የአፈና፣ የድብደባና፣ የመሳሰሉት ተግባራት በገዢው ፓርቲ መፈፀማቸውን፣ እነዚህ ድርጊቶችም በምርጫው ቀን መተጠላቸውን እንዲሁም ደግሞ በድህረ ምርጫ የምርጫ ጊዜ ንፍቀጠራን ማንተት፣ ታዛቢዎችን ማባረርና፣ ማሰር ቆጠራው እንዳይካሄድ ማድረግና ኮርጆ መቀማትና ተመሳሳይ የሆኑ የማጭበርበር ድርጊቶች በገዢው ፓርቲ መፈፀማችን ከላሽ በማረጋገጡ እነዚህ ድርጊቶች በተፈፀሙባቸው በ139 የምርጫ ክልሎች ጉዳዩ ተጣርቶ ድጋሚ ምርጫ እንዲካሄድ ውሳኔ እንዲሰጥ ከላሽ 34 ገፅ ዝርዝር አቤቱታ ለተከላሽ (ብሄራዊ የምርጫ ቦርድ) አቅርቧል። ተከላሽ በአ/ቁ/11/87 አንቀጽ 5/ቀ እና አ/ቁ/438/97 አንቀጽ 2/4ሽ መሰረት የምርጫ ጉድለቶችን ማረም፣ ለተረቡ ቅሬታዎች ውሳኔ መስጠት እንዲሁም ደግሞ እንደ ጉዳዩ ዓይነትና ጥልቀት ውጤት መሰረዝና አዲስ ምርጫ እንዲካሄድ የማዘዝ ሀላፊ ነት አለበት። ከጉዳዩ ባህርይ አንፃር ውሳኔው በአፋጣኝ መስጠት ያለበት ስለመሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም።

ከላይ እንደተገለፀው ከላሽ በ139 የምርጫ ክልሎች በገዢው ፓርቲ የማጭበርበር ተግባራት መፈፀማቸውን በመግለፅ ተከላሽ ውሳኔ እንዲሰጥበት አቤቱታ አቅርቧል። በኢትዮጵያ የምርጫ ህግ አ/ቁ.111/87 የምርጫ ውጤቶችን ስለመግለጥ ለቦርዱ የተሰጠው ስልጣን የተረጋገጠ ውጤቶችን ብቻ መግለፅ እንደሆነ የምርጫ ውጤቶችን የማረጋገጥና በይፋ የማሳወቅ «to confirm electoral results and officially announcement» በማለት በአዋጅ አንቀጽ 5/1/8 በግልፅ ተደንግጓል። የዚህ ድንጋጌ ዓላማም ሳይረጋገጡ በሚገለፁ ውጤቶች በመራጩ ህዝብ ዘንድ ሊፈጠር የሚችለውን ግራ መጋባት እና አለመረጋጋት ለማስቀረት መሆኑን ግልጽ ነው። ማንም ሊረዳው እንደሚችለውም በአንድ ክፍል የምርጫ ውጤት ላይ ቅሬታ ከተረባ ለቅሬታው ውሳኔ ሳይሰጥ ውጤቱን በይፋ ለህዝብ መግለፅ አመክሮአዊ አይደለም።

በዚህ መሰረት የማጭበርበር ተግባር ተፈፅሟል በሚል ከላሽ ያቀረበው አቤቱታ ውሳኔ እስከሚያገኝ ድረስ ቅሬታ የቀረበባቸውን የምርጫ ክልሎች በተመለከተ ከክልሎች የመጡለትን ውጤቶች ለህዝብ በይፋ እንዳይገለፅ ከላሽ ጠይቆ ቦርዱም ውጤቶቹ እንደማይገለፁ ለከላሽ አመራሮች ከቦርዱ ሃላፊ ቢቃል ተነግሮአቸው የነበረ ቢሆንም ተከላሽ በአግባቡ የተረጋገጠ ውጤት ብቻ በይፋ እንዲገለፅ የሚያስገድደውን የህግ ድንጋጌ በመተላለፍ ጊዜያዊ ውጤት

ት በሚል ሽፋን ቅሬታ የቀረበባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤቶች በይፋ እየገለፁ ይገኛል። በመሆኑም የማኅበርበር ተግባር የተፈፀመባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤት በይፋ መግለፁ የመረጠውን በሚያውቀው ህዝብ ዘንድ ከፍተኛ ውዝንብርና ተስፋ የመቀረጥ ስሜት እየፈጠረና የከላሽን ገለልተኝነት ጥያቄ ውስጥ እያስገባ ይገኛል።

በውጤቱም ተከላሽ በራሱ ማቋቋሚያ አዋጅ እና በሀገሪቱ የበላይ ህግ ምርጫን በአግባቡ ለማስፈፀም የተሰጠውን ሃላፊነት እየጣሰ መሆኑን የሚያስረዳ ነው። ስለዚህ ከላሽ ቅሬታ ካቀረበባቸው የምርጫ ክልሎች ተከላሽ እስካሁን ውጤቱን በይፋ ያልገለፀውን በተመለከተ ለተከላሽ የቀረበው ቅሬታ ውሳኔ እስኪሰጠው ድረስ ውጤቱ በይፋ ለህዝብ እንዲገለፅ እንዲታዘዝ፣ ተከላሽ ከላሽ ቅሬታ ያቀረበባቸውንና እስካሁን በይፋ የተገለጹትን የምርጫ ክልል ውጤቱን በተመለከተ የምርጫውን ውጤትና አፈፃፀም ጋር በተገኘን ቅሬታ የቀረበ በት መሆኑንና ወደፊት ጉዳዩ ተጣርቶ ውሳኔ የሚያገኝ እንደሆነ፣ እስከ ለሁን ለህዝብ ይፋ የተደረገውም ያለ አግባብ መሆኑን በይፋ ለህዝብ እንዲገለፅ እንዲታዘዝ፣ ከላሽ በዚህ ክስ ያወጣውን ወጪዎች በተመለከተ ተከላሽ እንዲተካ እንዲታዘዝ ከላሽ ፍ/ቤቱን ጠይቋል።

ለዚህ ማስረጃ ከላሽ በ139 የምርጫ ክልሎች የተለያዩ የማኅበርበር ተግባራት በገዢው ፓርቲ መፈፀማቸውን በመግለፅ ቦርዱ ውሳኔ በመስጠት ድጋሚ ምርጫ እንዲደረግ አቤቱታ ያቀረበበት እና 15 ገፅ ከቦርዱ ድህረ ገፅ ላይ የተገኘ በሚል ዝርዝር ቀርቧል።

ተከላሽ ለዚህ በሰጠው መልስ በመጀመሪያ መቃወሚያነት ክስ በፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ 45 መፅሀፍ የክስ አቀራረብና አመሰራረት መሰረት የቀረበ ባለመሆኑ መልስ ለመስጠት እጅግ አስቸጋሪ ነው። ተከላሽ በህግ የተጣለበትን ጋላፊነት በሚገባ ተወጥቷል። ስለዚህ የመጣሰ ተግባር እንዲወገድ ተብሎ የቀረበው ርዕስ አግባብነትና ሀጋዊነት የሌለው ነው። የተጣሰ ህግም የለም። ከላሽ የጠቀሳቸው አንቀጾች ስር ያሉት ጉዳዮች ሊታዩ የሚችሉት በይግባኝ ነው። ስለዚህ በመጀመሪያ ደረጃ አቤቱታ መልክ ክስ ስለቀረበ ፍ/ቤቱ ስልጣን የለውም። ቦርዱ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ስለመስጠቱ ወይም ከባድ የአሰራር ግድፈቶች ስለመፈፀማቸው የከላሽ ክስ አያስረዳም። በማስረጃ ዝርዝር የቀረበት ሀታታዎችም ክሱን አይደግፉም። አ/ቁ 438/1997 አንቀፅ 24 ለፍ/ቤቱ ስልጣን የሚሰጥ አይደለም።

ከዚህ ሌላ ተከላሽ ክስ በይርጋ ቀሪ ነው። ይሄው የምርጫ አዋጆችንና መስከረም 1997 ዓ.ም የወጣው የኢትዮጵያ ብሄራዊ የምርጫ ቦርድ ፅ/ቤት የምርጫ አፈፃፀም ስነ-ስርዓት «ማንዋል» በግልፅ የተቀመጠውን አልተከተለም። ከላሽ አቤቱታውን ማቅረብ የነበረበት ለቅሬታው ምክንያት የሆነው ድርጊት እንደተፈፀመ ወዲያውኑ በየደረጃው ስልጣን ላላቸው አካላት የአቤቱታ አቀራረብ ሂደት ከሰረ መሰረቱ ስርዓትን ያልተከተለና በይርጋ ቀሪ የሆነ ነው ብለው ለፍሬ ጉዳዩ በሰጡት መልስ ከላሽ ምርጫ ተጭበርብሯል ድጋሚ ምርጫ ይካሄድ ላለው እነዚህ ድርጊቶች ያልተፈፀሙ መሆናቸው ተደጋግሞ የተረጋገጠ ስለሆነ ከላሽ በፈለገው መልኩ ህግና መመሪያዎች አይቀየሩም።

ስለዚህ አባባሉ ተቀባይነት የለውም። ተከላሽ በህጉ መሰረት እየሰራ ነው። ከላሽ ተፈፀሙ የሚላቸውን ተግባራት በማስረጃ አረጋግጦ በተሰጠው ጊዜ ማቅረብና ማስወሰን ሲኖርበት ይህ ነገር አላደረገም። እንዲሁም ያቀረበው ማስረጃ የለም። ከላሽ አ/ቁ 111/1987 አንቀፅ 5/1/በ ላይ ማረጋገጡን በተመለከተ ለገለፀው ተከላሽ በተለያዩ ደረጃዎች የማረጋገጥ ሀሳቦች ሀላፊነትና ስልጣን እንዳለው በህጉ የተረጋገጠ ነው።

ለዚህም የምርጫ ውጤቶችን ለመራጨ ህዝብ በይፋ የማሳወቅ ጋላፊነቱ የሚወጣባቸው ልዩ ልዩ ቅደም ተሰናድተው በመመሪያዎች መሰረት እየተሰራባቸው ይገኛሉ። ከላሽ ማረጋገጥ የሚለውን ቃል ያልሆነ ትርጉም ለመስጠት ሞክሯል። ነገር ግን የህግም፣ የፍሬ ነገርም ድጋፍ ስለሌለው እንዲታለፍ ተከላሽ ውጤቱን የመግለፅ ሀጋዊ ስልጣን አለው። ጊዜ ላይ የተባለው እንዳንድ እርምት የሚያስፈልጋቸውን ጉዳዮች ለማሳየት ነው። ውጤቱን በመግለፅ ውዝንብር የለም። ከላሽ የጠየቁት ጻኝነት ተከላሽ በህጉ መንግስቱ፣ በምርጫ ህጉ፣ ደንቦችና መመሪያዎች የተዘረዘሩትን ጋላፊነትን እንዲፈፅሙ መጠየቅ ስለሆነ አግባብነት የለውም። እስካሁን ለህዝብ ይፋ የተደረጉት ውጤቶች እንኳን የሌላቸው በመሆናቸው ከላሽ ውጤቱ የተገለፀው ያለ አግባብ መሆኑን ለህዝብ የሚገልፅበት ምክንያት የለም። በመሆኑም ጥያቄው ተቀባይነት የለውም እንዲባልን እናመለከታለን። ከላሽ የህዝብ ድምፅ የተቀማባቸው ክልሎች ሲል ያቀረበው በዝርዝር ማስረጃ አልተረጋገጠም። የከላሽ ወጪና ኪሳራ ተገቢ አይደለም። ምክንያቱም ክስ አግባብነት የለውም። ለተከላሽ ወጪና ኪሳራ ይከፈላል ሲሉ አቅርበዋል።

ከዚህ ቀጥሎ የቃል ክርክር የተደረገ ሲሆን ለቀረቡት መቃወሚያዎች ከላሽ የአቤቱታ ማቅረቢያን በተመለከተ የዚህ ፍ/ቤት የይግባኝ ስልጣን ሌላ ነው። አንቀፅ 72 /4/ በአዋጁ አንቀፅ 73 ላይ ግን ቦርዱን የአሰራር ግድፈት አስመልክቶ የሚቀርበው ይግባኝ ላይሆን ቀጥታ አቤቱታ ነው ካሉ በኋላ የጊዜ ገደብም የለም ብለዋል። ከዚህ ውጭ ግራ ቀኝ ሰፋ ባለ ሀሳብ የቃል ክርክር አድርገዋል። ዝርዝሩ ከመዝገቡ ውስጥ ይገኛል። ፍ/ቤቱም ከቃል ክርክሩ በኋላ ጭብጦች በማለት የስልጣን፣ የይርጋና የክስ ስነ-ስርዓት አለማካበር መቃወሚያዎች ተገቢ መሆን አለመሆኑ እንዲሁም ተከላሽ ውጤት ጊዜያዊ ብሎ ለመግለፅ ስልጣን አለው ወይንስ የለውም የሚሉትን ይዟል።

ፍ/ቤቱም የቀረበለትን መርምሮአል። በዚህም መሰረት የተከላሽን መቃወሚያዎች በቅድሚያ መርምሮአል። በዚህም መሰረት ተከላሽ የከላሽ ክስ የፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ 4ተኛ መፅሐፍ አልተከተለም ላሉት ይህ በፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ/ቁ 244 ስር የሚወድቅ መቃወሚያ ባለመሆኑና ክሱን ከማቅረብ የሚያግድ ነገር ስላልሆነ መቃወሚያውም ያልተሟላውን ነገር በግልፅ ስላልቀመጠ አልተቀበልኩትም።

ተከላሽ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በማለት መቃወሚያ ያቀረበውን በተመለከተ ከላሽ ፍ/ቤቱ በአ/ቁ 111/87 አንቀፅ 73 እንዲሁም በተሻሻለው አ/ቁ 438/97 አንቀፅ 24 ስር ስልጣን አለው ያሉ ሲሆን ተከላሽ ጥያቄው በይግባኝ እንጂ በፀጥታ ክስ አይቀርብም

ብለዋል። ቦርዱም ትዕዛዝ ወይም ውሳኔ አልሰጠም ሲሉ አቅርበዋል። ከከላሽ ክስ ጉዳዩ ሲታይ ተከላሽ ቅሬታ አቅርቦ እያለ ጊዜያዊ የምርጫ ውጤት መግለፁ ህጉ ሳይፈቅድለት ይህን አድርጓል የሚል ነው። በቅድሚያ ቦርዱ ጊዜያዊ ውጤት መግለፁ ጊዜያዊ ውጤት ለመግለፅ መወሰኑን ያሳያል። ስለዚህ በአንቀፅ 73 ግለፅ መወሰኑን ያሳያል። የግድ ውሳኔው ውሳኔ የሚለውን ይጠቁማል። የግድ ውሳኔው ይህ እንኳን ቢታ በጽሁፍ መሆኑን የለበትም። ይህ እንኳን ቢታ ለፍ በአንቀፅ 73 አርእስት ላይ ከባድ የአሰራር ግድፈቶች በሚል ስለተጠቀሰ ቦርዱ ጊዜያዊ ውጤት መግለፁ የአሰራር ሀሳብ በመሆኑ ይህ ከባድ ግድፈት አለበት ተብሎ በከላሽ መቅረብ አንቀፅ 73 ላይ የተቀመጠውን የሚያሟላ ነው። ስለዚህ ፍ/ቤቱ በቀጥታ ጉዳዩን ሊያይ ይችላል። በአ/ቁ 111/87 አንቀፅ 52፣ 69፣ 70፣ 71 እና 72 በተለያዩ አንቀጾች ላይ የተቀመጡት ይግባኞች ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስለማይገናኙ ጉዳዩ በይግባኝ የሚታይ አይደለም።

ይርጋን በተመለከተ ተከላሽ ጉዳዩ በይርጋ ይታገዳል ያሉ ሲሆን፣ ከላሽ በቃል ክርክር ክስ የጊዜ ገደብ የለውም ብለዋል። ተከላሽ በይርጋ ይቋረጣል ይበል እንጂ የትኛው የይርጋ ድንጋጌ እንዳለፈ ህጉን አልጠቀሱም። አ/ቁ 111/1987 አንቀፅ 73 ደግሞ ከላሽ እንዳለው በግልፅ የጊዜ ገደብ ስላልቀመጠ ክስ የማቅረቢያ ጊዜ አልፎበታል የሚባል ሆኖ አላገኘ ሁኔታም። ወደ ፍሬ ጉዳዩ ስንመጣ በ26/9/97 ዓ.ም በዋለው ትሉት በተያዘው ጭብጥ ተከላሽ ቅሬታ የቀረበባቸውን ጊዜያዊ ምርጫ ውጤቶችን መግለፅ ይችላል ወይስ አይችልም የሚለው ነው። ለዚህ ምላሽ ለማግኘት ህጉን ስንመለከት አ/ቁ 111/87 የቦርዱ ስልጣንና ተግባር በሚለው አንቀፅ 5/1/በ ላይ የምርጫ ውጤቶች የማረጋገጥና በይፋ የማሳወቅ ስልጣንና ተግባር እንዳለው ሲገልፅ ይህ አንቀፅ በአንግሊዝኛው «to confirm electoral results and officially announce some» ይላል ይህም ትርጉም እንደሚለጥ ስንቃኝ confirm የሚለው ቃል mitra's legal and commercial Dictionary /5th ed. by A.N. SAHA, Eastern law house, 1999/ ላይ 'is to ratify to accept as true or accurate' ይላል። ይህ ማለት አረጋግጦ እውነት ነው ብሎ መቀበልን ያሳያል። በመሆኑም ቀጥታ ገልብጦ የመንገርን ብቻ ሳይሆን እውነት ነው ብሎ መቀበልንም ይጠቁማል። በሌላ አነጋገር እውነቱንም ማሳራት ያካትታል ማለት ነው። የአማርኛው ማረጋገጥ የሚለው ቃል ከዚህ የተለየ ትርጉም የለውም። ውጤቱን ማሳራት መርምሮ እውነት ነው ብሎ ማሳወቅን ይጠቁማል። ስለሆነም የቦርዱ ስራ ከስሩ ካሉት ምርጫ አካላት የመጡለትን ውጤቶች በቀጥታ ገልብጦ ማስቀመጥ ብቻ ሳይሆን ሃቱን ማሳራት አለበት ማለት ነው። ከዚህ በኋላ ነው ውጤቱን መግለፅ ያለበት። አ/ቁ 111/1987 አንቀፅ 65 የጣቢያና የወረዳ ውጤት ብቻ ስለሚገልፅ ቦርዱ የሚገልፀውን ውጤት አያመለክትም። አንቀፅ 66 እና 67 ተከላሽ በትሉት እንደገለፁት ደግሞ የመጨረሻው ውጤቱን የሚያመለክቱ ነገሮች ስለሆኑ ከጊዜያዊ ውጤት ጋር አይገናኙም። ስለሆነም ከላይ በተገለፀው ትርጉም ቦርዱ ከጣቢያና ከወረዳ የደረሰውን ብቻ እውነቱን ሳያጣሩ ጊዜያዊ ብሎ እንዲገልፅ ህጉ አይፈቅድትም። በመሆኑም

ት በሚል ሽፋን ቅሬታ የቀረበባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤቶች በይፋ እየገለፁ ይገኛል። በመሆኑም የማኅበረሰብ ተግባር የተፈፀመባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤት በይፋ መግለፁ የመፈጸመውን በሚያውቀው ህዝብ ዘንድ ከፍተኛ ውዝንብርና ተስፋ የመቀረጥ ስሜት እየፈጠረና የክላሽን ገለልተኝነት ጥያቄ ውስጥ እያስገባ ይገኛል።

በውጤቱም ተከላሽ በራሱ ማቋቋሚያ አዋጅ እና በሀገሪቱ የበላይ ህግ ምርጫን በአግባቡ ለማስፈፀም የተሰጠውን ሃላፊነት እየጣሰ መሆኑን የሚያስረዳ ነው። ስለዚህ ክላሽ ቅሬታ ካቀረበባቸው የምርጫ ክልሎች ተከላሽ እስካሁን ውጤቱን በይፋ ያልገለፀውን በተመለከተ ለተከላሽ የቀረበው ቅሬታ ውሳኔ እስኪሰጠው ድረስ ውጤቱ በይፋ ለህዝብ እንዳይገለፅ እንዲታዘዝ፣ ተከላሽ ክላሽ ቅሬታ ያቀረበባቸውንና እስካሁን በይፋ የተገለጹትን የምርጫ ክልል ውጤቱን በተመለከተ የምርጫውን ውጤትና አፈፃፀም ጋር በተገኘን ቅሬታ የቀረበ በት መሆኑንና ወደፊት ጉዳዩ ተጣርቶ ውሳኔ የሚያገኝ እንደሆነ፣ እስከ ለሁሉን ለህዝብ ይፋ የተደረገውም ያለ አግባብ መሆኑን በይፋ ለህዝብ እንዲገለፅ እንዲታዘዝ፣ ክላሽ በዚህ ክስ ያወጣውን ወጪዎች በተመለከተ ተከላሽ እንዲተካ እንዲታዘዝ ክላሽ ፍ/ቤቱን ጠይቋል።

ለዚህ ማስረጃ ክላሽ በ139 የምርጫ ክልሎች የተለያዩ የማኅበረሰብ ተግባራት በገዢው ፓርቲ መፈፀማቸውን በመግለፅ ቦርዱ ውሳኔ በመስጠት ድጋሚ ምርጫ እንዲደረግ አቤቱታ ያቀረበበት እና 15 ገፅ ከቦርዱ ድህረ ገፅ ላይ የተገኘ በሚል ዝርዝር ቀርቧል።

ተከላሽ ለዚህ በሰጠው መልስ በመጀመሪያ መቃወሚያነት ክስ በፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ 45 መፅሀፍ የክስ አቀራረብና አመሰራረት መሰረት የቀረበ ባለመሆኑ መልስ ለመስጠት እጅግ አስቸጋሪ ነው። ተከላሽ በህግ የተጣለበትን ሃላፊነት በሚገባ ተወጥቷል። ስለዚህ የመጣስ ተግባር እንዲወገድ ተብሎ የቀረበው ርዕስ አግባብነትና ሀጋዊነት የሌለው ነው። የተጣሰ ህግም የለም። ክላሽ የጠቀሳቸው አንቀጾች ስር ያሉት ጉዳዮች ሊታዩ የሚችሉት በይግባኝ ነው። ስለዚህ በመጀመሪያ ደረጃ አቤቱታ መልክ ክስ ስለቀረበ ፍ/ቤቱ ስልጣን የለውም። ቦርዱ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ስለመስጠቱ ወይም ከባድ የአሰራር ግድፈቶች ስለመፈፀማቸው የክላሽ ክስ አያስረዳም። በማስረጃ ዝርዝር የቀረቡት ሀብታሞችም ክሱን አይደግፉም። እ/ቁ 438/1997 አንቀጽ 24 ለፍ/ቤቱ ስልጣን የሚሰጥ አይደለም።

ከዚህ ሌላ ተከላሽ ክስ በይርጋ ቀሪ ነው። ይሄው የምርጫ አዋጅንና መስከረም 1997 ዓ.ም የወጣው የኢትዮጵያ ብሄራዊ የምርጫ ቦርድ ፅ/ቤት የምርጫ አፈፃፀም ስነ-ስርዓት «ማንዋል» በግልፅ የተቀመጠውን አልተከተለም። ክላሽ አቤቱታውን ማቅረብ የነበረበት ለቅሬታው ምክንያት የሆነው ድርጊት እንደተፈፀመ ወዲያውኑ በየደረጃው ስልጣን ላላቸው አካላት የአቤቱታ አቀራረብ ሂደት ከሰረ መሰረቱ ስርዓትን ያልተከተለና በይርጋ ቀሪ የሆነ ነው ብለው ለፍሬ ጉዳዩ በሰጡት መልስ ክላሽ ምርጫ ተጭብርብሯል ድጋሚ ምርጫ ይካሄድ ላለው እነዚህ ድርጊቶች ያልተፈፀሙ መሆናቸው ተደጋግሞ የተረጋገጠ ስለሆነ ክላሽ በፈለገው መልኩ ህግና መመሪያዎች አይቀየሩም።

ስለዚህ አባባሉ ተቀባይነት የለውም። ተከላሽ በህግ መሰረት እየሰራ ነው። ክላሽ ተፈፀሙ የሚላቸውን ተግባራት በማስረጃ አረጋግጦ በተሰጠው ጊዜ ማቅረብና ማስወሰን ሊኖርበት ይህንን አላደረገም። እንደዚሁም ያቀረበው ማስረጃ የለም። ክላሽ እ/ቁ 111/1987 አንቀጽ 5/1/በ ላይ ማረጋገጡን በተመለከተ ለገለፀው ተከላሽ በተለያዩ ደረጃዎች የማረጋገጥ ሀኪታዎች ሀላፊነትና ስልጣን እንዳለው በህግ የተረጋገጠ ነው።

ለዚህም የምርጫ ውጤቶችን ለመፈጸሙ ህዝብ በይፋ የማሳወቅ ሃላፊነቱ የሚወጣባቸው ልዩ ልዩ ቅደም ተከተል የሚኖራቸው በመመሪያዎች መሰረት እየተሰራባቸው ይገኛሉ። ክላሽ ማረጋገጥ የሚለውን ቃል ያልሆነ ትርጉም ለመስጠት ሞክሯል። ነገር ግን የህግም፣ የፍሬ ነገርም ድጋፍ ስለሌለው እንዲታለፍ ተከላሽ ውጤቱን የመግለፅ ሀጋዊ ስልጣን አለው። ጊዜ ላይ የተባለው እንዳንድ እርምጃ የሚያስፈልጋቸውን ጉዳዮች ለማሳየት ነው። ውጤቱን በመግለፅ ውዝንብር የለም። ክላሽ የጠየቁት ጽኑ ነት ተከላሽ በህግ መንግስቱ፣ በምርጫ ህጉ፣ ደንቦችና መመሪያዎች የተዘረዘሩትን ሃላፊነትን እንዳይፈፅሙ መጠየቅ ስለሆነ አግባብነት የለውም። እስካሁን ለህዝብ ይፋ የተደረጉት ውጤቶች እንኳን የሌላቸው በመሆናቸው ክላሽ ውጤቱ የተገለፀው ያለ አግባብ መሆኑን ለህዝብ የሚገልፅበት ምክንያት የለም። በመሆኑም ጥያቄው ተቀባይነት የለውም እንዲባልን እናመለክታለን። ክላሽ የህዝብ ድምፅ የተቀማባቸው ክልሎች ሲል ያቀረበው በዝርዝር ማስረጃ አልተረጋገጠም። የክላሽ ወጪና ኪሳራ ተገቢ አይደለም። ምክንያቱም ክስ አግባብነት የለውም። ለተከላሽ ወጪና ኪሳራ ይከፈላል ሲሉ አቅርበዋል።

ከዚህ ቀጥሎ የቃል ክርክር የተደረገ ሲሆን ለቀረቡት መቃወሚያዎች ክላሽ የአቤቱታ ማቅረቢያን በተመለከተ የዚህ ፍ/ቤት የይግባኝ ስልጣን ሌላ ነው። አንቀጽ 72 /4/ በአዋጁ አንቀጽ 73 ላይ ግን ቦርዱን የአሰራር ግድፈት አስመልክቶ የሚቀርበው ይግባኝ ላይሆን ቀጥታ አቤቱታ ነው ካሉ በኋላ የጊዜ ገደብም የለም ብለዋል። ከዚህ ውጭ ግራ ቀኝ ሰፋ ባለ ሀኪታ የቃል ክርክር አድርገዋል። ዝርዝሩ ከመዝገቡ ውስጥ ይገኛል። ፍ/ቤቱም ከቃል ክርክሩ በኋላ ጭብጦች በማለት የስልጣን፣ የይርጋና የክስ ስነ-ስርዓት አለማካበር መቃወሚያዎች ተገቢ መሆን አለመሆኑ እንዲሁም ተከላሽ ውጤት ጊዜያዊ ብሎ ለመግለፅ ስልጣን አለው ወይንስ የለውም የሚሉትን ይሟሉ።

ፍ/ቤቱም የቀረበለትን መርምሮአል። በዚህም መሰረት የተከላሽን መቃወሚያዎች በቅድሚያ መርምሮአል። በዚህም መሰረት ተከላሽ የክላሽ ክስ የፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ 4ተኛ መፅሐፍ አልተከተለም ላሉት ይህ በፍ/ቤቱ/ሰ/ሰ/ሰ/ቁ 244 ስር የሚወድቅ መቃወሚያ ባለመሆኑና ክሱን ከማቅረብ የሚያግድ ነገር ስላልሆነ መቃወሚያውም ያልተሟላውን ነገር በግልፅ ስላልተቀመጠ አልተቀበልኩትም።

ተከላሽ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በማለት መቃወሚያ ያቀረበውን በተመለከተ ክላሽ ፍ/ቤቱ በእ/ቁ 111/87 አንቀጽ 73 እንዲሁም በተሻሻለው እ/ቁ 438/97 አንቀጽ 24 ስር ስልጣን አለው ያሉ ሲሆን ተከላሽ ጥያቄው በይግባኝ እንዲሁ በፀጥታ ክስ አይቀርብም

ብለዋል። ቦርዱም ትዕዛዝ ወይም ውሳኔ አልሰጠም ሲሉ አቅርበዋል። ክላሽ ክስ ጉዳዩ ሲታይ ተከላሽ ቅሬታ አቅርቦ እያለ ጊዜያዊ የምርጫ ውጤት መግለፁ ህጉ ላይፈቅድለት ይህንን አድርጓል የሚል ነው። በቅድሚያ ቦርዱ ጊዜያዊ ውጤት መግለፁ ጊዜያዊ ውጤት ለመግለፅ መወሰኑን ያሳያል። ስለዚህ በአንቀጽ 73 ግለፅ የሚለውን ይጠቀማል። የግድ ውሳኔው ውሳኔ የሚለውን ይጠቀም። ይህ እንኳን ቢታ በጽሁፍ መሆኑን የለበትም። ይህ እንኳን ቢታ ለፍ በአንቀጽ 73 አርእስት ላይ ከባድ የአሰራር ግድፈቶች በሚል ስለተጠቀሰ ቦርዱ ጊዜያዊ ውጤት መግለፁ የአሰራር ሀኪታ በመሆኑ ይህ ከባድ ግድፈት አለበት ተብሎ በክላሽ መቅረብ አንቀጽ 73 ላይ የተቀመጠውን የሚያሟላ ነው። ስለዚህ ፍ/ቤቱ በቀጥታ ጉዳዩን ሊያይ ይችላል። በእ/ቁ 111/87 አንቀጽ 52፣ 69፣ 70፣ 71 እና 72 በተለያዩ አንቀጾች ላይ የተቀመጡት ይግባኞች ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስለማይገናኙ ጉዳዩ በይግባኝ የሚታይ አይደለም።

ይርጋን በተመለከተ ተከላሽ ጉዳዩ በይርጋ ይታገዳል ያሉ ሲሆን፣ ክላሽ በቃል ክርክር ክስ የጊዜ ገደብ የለውም ብለዋል። ተከላሽ በይርጋ ይቋረጣል ይበል እንዲሁ የትኛው የይርጋ ድንጋጌ እንዳለፈ ህጉን አልጠቀሱም። እ/ቁ 111/1987 አንቀጽ 73 ደግሞ ክላሽ እንዳለው በግልፅ የጊዜ ገደብ ስላልተቀመጠ ክስ የማይቅረብ ጊዜ አልፎበታል የሚባል ሆኖ አላገኘ ሁኔታም። ወደ ፍሬ ጉዳዩ ስንመጣ በ26/9/97 ዓ.ም በዋለው ትሉት በተያዘው ጭብጥ ተከላሽ ቅሬታ የቀረበባቸውን ጊዜያዊ ምርጫ ውጤቶችን መግለፅ ይችላል ወይስ አይችልም የሚለው ነው። ለዚህ ምላሽ ለማግኘት ህጉን ስንመለከት እ/ቁ 111/87 የቦርዱ ስልጣንና ተግባር በሚለው አንቀጽ 5/1/በ ላይ የምርጫ ውጤቶች የማረጋገጥና በይፋ የማሳወቅ ስልጣንና ተግባር እንዳለው ሲገልፅ ይህ አንቀጽ በእንግሊዝኛው «to confirm electoral results and officially announce some» ይላል ይህም ትርጉም እንደሚሰጥ ስንቃኝ confirm የሚለው ቃል mitra's legal and commercial Dictionary /5th ed. by A.N. SAHA, Eastern law house, 1999/ ላይ 'is to ratify to accept as true or accurate' ይላል። ይህ ማለት አረጋግጦ እውነት ነው ብሎ መቀበልን ያሳያል። በመሆኑም ቀጥታ ገልብጦ የመንገርን ብቻ ሳይሆን እውነት ነው ብሎ መቀበልንም ይጠቁማል። በሌላ አነጋገር እውነቱንም ማጣራት ያካትታል ማለት ነው። የአማርኛው ማረጋገጥ የሚለው ቃል ከዚህ የተለየ ትርጉም የለውም። ውጤቱን ማጣራት መርምሮ እውነት ነው ብሎ ማሳወቅን ይጠቁማል። ስለሆነም የቦርዱ ስራ ከስሩ ካሉት ምርጫ አካላት የመጡለትን ውጤቶች በቀጥታ ገልብጦ ማስቀመጥ ብቻ ሳይሆን ሃቱን ማጣራት አለበት ማለት ነው። ከዚህ በኋላ ነው ውጤቱን መግለፅ ያለበት። እ/ቁ 111/1987 አንቀጽ 65 የጣቢያና የወረዳ ውጤት ብቻ ስለሚገልፅ ቦርዱ የሚገልፀውን ውጤት አያመለክትም። አንቀጽ 66 እና 67 ተከላሽ በትሉት እንደገለፁት ደግሞ የመጨረሻው ውጤቱን የሚያመለክቱ ነገሮች ስለሆኑ ከጊዜያዊ ውጤት ጋር አይገናኙም። ስለሆነም ከባይ በተገለፀው ትርጉም ቦርዱ ከጣቢያና ከወረዳ የደረሰውን ብቻ እውነቱን ሳያጣሩ ጊዜያዊ ብሎ እንዲገልፅ ህጉ አይፈቅድትም። በመሆኑም

ነም ቅሬታ በከላሽ ቀረበ ማለት የምርጫውን አውነተኛነት አጣራል። ጥያቄ በመሆኑና ይህ ጥያቄ በሀገሩ የተፈቀደ ሆኖ ምላሽ ሳያገኝ ጊዜ አዊ ብሎ ውጤት መግለፁ ሀገሩ ላይ ትክክለኛነት እንዲረጋገጥ የተቀመጠውን እሳቤ አያሟላም። ተከላሽም በወጣው ደንብ ቁጥር 1/1986 አንቀጽ 44/3 ስር ምርጫ ቦርድ ከጣቢያና ከወረዳ የደረሱት ውጤቶችን እቤቱታ ቀርቦባቸው እያለ ጊዜአዊ በሚል ያስታውቃል የሚል ድንጋጌ የለውም።

የምርጫ ጣቢያና ዋናው የምርጫ አካል መካከል ስላለው የውጤት አገላለፅ ዓለም አቀፍ መስፈርቶችም ምን እንደሚሉ ስንመለከት የአፍሪካ ጉባኤ በምርጫ ዲሞክራሲ እና አስተዳደር አፕራል 2003 እ.ኤ.አ የወጣ አንቀጽ 6/3 ላይ «Results Should be announced at the voting station, but should be certified at a central point but the responsible election management body» የዚህ ትርጉም ከሞላ ጉድል ውጤቶች በጣቢያ ይገለጻሉ፤ ነገር ግን በማዕከላዊ የምርጫ አመራር አካል መረጋገጥ አለባቸው ሊባል ይችላል። እዚህ ጋር certified የሚለው ቃል በአክሲዮኒዝም አድራሻ ዲክሽነሪ ላይ ትርጓሜው «declare that one is certain of something that something is true correct» ብሎ ያስቀምጥ ዋል። ይህ ላይ confirm ወይም ማረጋገጥ ተብሎ ከተቀመጠው አውነተኛነት ከማጣራት ጋር ቀጥታ የተያያዘ ነው። ስለዚህ በማዕከል ደረጃ እንደ ተከላሽ ያለ አካል ውጤቱ ቅሬታ ከቀረበ በት ያንን አጣርቶ የመግለፅ እንጂ ቅሬታ የቀረበበትን ጊዜአዊ ብሎ መግለጽ ተገቢ አለመሆኑን ይጠቁማል። በዚህ ሰነድ አንቀጽ 6/5 ላይ ደግሞ «obligation to results should be made with in a specified period of time so as not to hinder the declaration of results» ይላል። ይህ ከሞላ ጉድል ሲተረጎም የውጤት ቅሬታዎች በተወሰነ ጊዜ መቅረብ እንዳለባቸው፤ ይህም የውጤት ማወጅን እንዳያደናቅፍ እንደሆነ ይገልጻል። ከዚህ የምንረዳው ውጤት ላይ ቅሬታዎች ከውጤት ማወጅ በፊት መስተናገድ እንዳለባቸው ያሳያል። በሌላ አነጋገር የውጤት አወጃ የተረጋገጠ እና የተጣራ መሆኑን የሚጠቁም ነው። ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስንመለከተው በከላሽ ቅሬታ የቀረበበት ያልተጣራ ውጤት መታወጅ እንደሌለበት፤ መታወጅ ያለበት በተገቢው ጊዜ ቅሬታ ቀርቦ ተጣርቶ ካለቀ በኋላ እንደሆነ ያስገነዝባል።

እዚህ ሌላ አንድ organization for security and co-operation in Europe /OSCE/ ያለው የዲሞክራቲክ ተቋማት እና ሰብዓዊ መብት ቢሮ /ODHR/ ያወጣው guidelines for reviewing a legal framework for elections ዋርሶ ጃንዋሪ 2001 እ.ኤ.አ ክፍል 13 በፊደል መላይ «if results can be announced prior to final certification then the legal framework should clearly regulate the process for making such announcements» ይላል። ይህ በግርድፍ ትርጉም ከመጨረሻው የተረጋገጠ ውጤት በፊት ውጤት የሚገለፅ ከሆነ በሀገሩ በግልፅ አገላለፅ ማስቀመጥ አለበት ይላል። በዚህ አንፃር ተከላሽ ቅሬታ የቀረበባቸውን ውጤቶች ጊዜአዊ ብሎ እንዲገልፅ የፈቀደለት ሀገሩ ላይ እንደተባለ

ው ስለሌለ የተከላሽ አሰራር ተገቢ አይደለም። በዚህ ፊደል ስር «...detailed tabulations of overall results, including the voting results in each polling station, should be posted at each election commission. These detailed tabulation should also be published in state owned or controlled print media as soon as the results are certified» ትርጉሙም /በግርድፍ/ የየጣቢያው ውጤት በዛው እንደሚለጠፍና በመንግስት መገናኛ ብዙሃንነት በጋዜጣ የሚገለፀው ግን የተረጋገጠ ወይም የተጣራ ውጤት መሆኑን ይጠቁማል። በመሆኑም ያልተጣራ ውጤት ማለትም ቅሬታ የቀረበበት ውጤት ጊዜአዊ ተብሎ በተከላሽ በመገናኛ ብዙሃን መገለፁ ተገቢ አለመሆኑን ይጠቁማል።

እዚህ ቀጥሎ ተከላሽ ቅሬታ ያቀረበባቸው ውጤቶች ጊዜአዊ ብሎ መግለፁ በመርህ ደረጃ ተገቢ ነው ወይም አይደለም የሚለውን እንመለከታለን። ማለትም የምርጫ ውጤቶች አገላለፅ እንዴት መሆን አለበት የሚለውን እና ያለን በተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብት ማዕከል /ፔኔቫ የሚገኘው/ /human rights and election/ ሰብዓዊ መብትና ምርጫ /A hand book on the legal, Technical and human Rights aspects of elections/

1994 እ.ኤ.አ የባለሙያ ማለልጠኛ ቁጥር 2 ክፍል 4 ፊደል ስ ቁጥር 112 ላይ «The Process for continuing Votes, verification, reporting of results and retention of official material must be secure and fair» በአጭሩ ሲተረጎም የውጤት አገላለፅ ጥንቃቄ ያለበት ፍትሃዊ መሆን አለበት ይላል። እንግዲህ ይህ መመዘኛ ከተከላሽ ድርጊት ጋር ሲታይ ቅሬታ የቀረበበት ውጤት ሊቀየር የሚችልበት ሁኔታ እንዳለ እየታወቀ በበላይ ተከላሽ መስተጋባቱ ፍትሃዊ ነው የሚባል አይደለም። ፍትሃዊ የሚባለው ቅሬታ ተጣርቶና ተረጋግጦ ውጤት ሲነገር ነው። ጊዜአዊ ብሎ ቅሬታ የቀረበበትን ውጤት መግለፅ ትርጉም የለሽ ነው። ምክንያቱም ውጤት የሚገለፀው አሰራር ግልፅነት ያለው መሆኑን ለማሳየትና የተገለፀው ውጤት ላይ ቅሬታ እንዲቀርብ ነው። በጣቢያ እና ወረዳ ደረጃ ውጤት ተገልጾ ቅሬታ ቀርቦበት እያለ ማለትም አሰራር ላይ ችግር አለ ተብሎ ቀርቦ በተከላሽ ጊዜአዊ ተብሎ ያው ውጤት መገለፁ አሰራር ጥያቄ የተነሳበት በመሆኑ ግልፅነቱ ከዚህ በኋላ ብዙም ትርጉም የለውም። ቅሬታም በበታች የምርጫ ውጤቶች ላይ ስለቀረበ ቅሬታ ለማቅረብም በተከላሽ ጊዜአዊ የተባለው ውጤት ምንም ጠቀሜታ የለውም። በመሆኑም ጊዜአዊ ተብሎ ውጤት መግለፁ በሀገሩ ዓይን ምንም ዕሁፍ የለለው ነገር ነው።

ፍትሃዊነት ከሚለው መመዘኛ በተመሳሳይ በሌላ አገላለፅ ሊተካ የሚችል ነው። ለምሳሌ ትክክለኛነት ሊሆን ይችላል። አቶ ድንጌ ደሳለኝ የምርጫ አስፈጻሚዎች ሚና በዲሞክራሲያዊ ምርጫ በሚል እ.ኤ.አ 2005 ባቀረቡት ጥናታዊ ዕሁፍ ገፅ 33 «... የመራጩ ህዝብ ትክክለኛ ውሳኔ ተረጋግጦ የሚጠቀለለውም ትክክለኛ ቆጠራ ተደርጎ ትክክለኛው ውጤት ሲገለፅ ነው።... ውጤቱም በትክክል ሲገለፅ

ይገባል። ይህንን ማከናወን የምርጫ ቦርድና የምርጫ አስፈጻሚው ኃላፊነት ነው» በማለት ትክክለኛነት በውጤት ጊዜ አስፈላጊ መሆኑን ጠቁሟል።

አቶ መንበረ ፀሐይ ታደሰ እ.ኤ.አ 2005 ባቀረቡት ምርጫና ፍርድ ቤቶች በሚል ፅሁፍ ጽው ስለ ዓለም አቀፍ ድንጋጌዎች ሲያብራሩ የሀገሩ ማዕቀፍ የሚከተሉትን ማካተት አለበት ብለው የምርጫ ቦርዱን ተግባራት ግልፅ በሆነ ሁኔታ ማስቀመጥ አለበት። የድምፅ ቆጠራውና በሰንጠረዥ የማስቀመጡን ሂደት ሐቀኝነት ማረጋገጥ የመጨረሻውን የምርጫ ውጤቶች ትክክለኛነት ማረጋገጥ በማለት ውጤቶች ከመገለፃቸው በፊት ትክክለኛነታቸው መረጋገጥ እንዳለበት፤ ይህ ደግሞ ሲተረጎም ቅሬታ ካለባቸው ውጤቶች በየደረጃው ትክክለኛነታቸውንና ሐቀኝነታቸውን ማረጋገጡ ቅድሚያ የሚለጠው ተግባር እንደሆነ ያሳያል።

እዚህ ጋርም ምርጫ አስፈጻሚ በግልፅ ህግ መስራት እንዳለበት ተቀምጧል። ተከላሽ ጊዜያዊ ውጤት እንዲገልፅ አለመቀመጡ እዚህ ጋር አግባብነት አለው/ ግዜያዊ በሚል ቅሬታ የቀረበባቸው ውጤቶች ግን ትክክለኛነትን፣ ፍትሃዊነትን ወይም ሀቀኝነትን የሚያሳዩ ሳይሆን ትክክለኛነቱ ገና ያልተወሰነ አጠራጣሪ ነገር የሚያሳይ በመሆኑ በተከላሽ ግዜያዊ በሚል የሚገለፀው ቅሬታ የቀረበበት ያልተወሰነ ውጤት ምንም ጠቀሜታ የሌለው ነው። በተለይም ውጤቶች የሚገለፁት ግልፅነትን አሳይቶ ቅሬታ ያለው ወገን ቅሬታውን ባለው አሰራር ስህተት የሚለውን ሁኔታ ጠቁመው እንዲያቀርብና ማጥበብና ለማስቀረት ነው። ውጤት ተገልጾ በበታች ቅሬታ ከቀረበበት በኋላ ያንኑ ቅሬታ የቀረበበትን ለማስተጋባት ተከላሽ በሕግ የተሰጠውን የማረጋገጥ ሥራ ማሳካት ሆኖ አግኝቷል። እዚህ ጋር ቅሬታ ላቀረበውም ሆነ ሌላ ቅሬታ የሚያቀርብ አካል በጣቢያና በወረዳ ደረጃ የሚገለፅ ውጤት መወሰዱ አግባብነት ያለው ነው።

በግራ ቀኙ ከላሽ ተከላሽ ጋር ስለቀረበባቸው ቅሬታዎች ያቀረቡት ክርክር ተከላሽ ባለው ስልጣን መርምሮ የሚወስነው በመሆኑ ፍርድ ቤቱ እዛ ውስጥ አይገባም። በአጠቃላይ የተከላሽ በሀገሩ የተቀመጠ ሃላፊነት ላይ በተገለፁት ህጎችና መመዘኛዎች ምርጫ ውጤቶችን /የሚያደርሱትን/ ትክክለኛነት፣ ፍትሃዊነት፣ ሐቀኝነት አረጋግጦ ለህዝብ ይፋ ለማድረግ እንጂ ቅሬታ በከላሽ ቀርቦባቸው ያልተጣሩና ያልተወሰኑ ውጤቶች ግዜያዊ እያሳ ደግሞ ከየምርጫ ክልሉ የሚመጣለትን ውጤት መግለፁ አይደለም። ስለዚህ ተከላሽ ከላሽ ቅሬታ ይቀረበባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤት ይፋ ያልሆኑ እስከ አሁን ካሉ ለህዝብ እንዳይገለፁ፤ ለህዝብ ቅሬታ ቀርቦባቸው የተገለፁትን ቅሬታ የቀረበበት መሆኑን እና ወደፊት ጉዳዩ ተጣርቶ ውሳኔ የሚገኝ እንደሆነ እና ለህዝቡ ይፋ የተደረገው ያለ አግባብ መሆኑን ተከላሽ ለህዝብ ይግለፅ ሊል ፍ/ቤቱ ወስኗል። ከላሽ ወጪና ኪሳራ ዝርዝር ያቅርቡ። መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መዝገብ ቤት ተመልሷል።

ነም ቅሬታ በከላሽ ቀረበ ማለት የምርጫውን አውነተኛነት አጣራል። ጥያቄ በመሆኑና ይህ ጥያቄ በሀገሩ የተፈቀደ ሆኖ ምላሽ ሳያገኝ ጊዜ አዊ ብሎ ውጤት መግለፁ ሀገሩ ላይ ትክክለኛነት እንዲረጋገጥ የተቀመጠውን አሳቢ አያሟላም። ተከላሽም በወጣው ደንብ ቁጥር 1/1986 እንቀጽ 44/3 ስር ምርጫ ቦርድ ከጣቢያና ከወረዳ የደረሱት ውጤቶችን አቤቱታ ቀርቦባቸው እያለ ጊዜአዊ በሚል ያስታውቃል የሚል ድንጋጌ የለውም።

የምርጫ ጣቢያና ዋናው የምርጫ አካል መካከል ስላለው የውጤት አገላለፅ ዓለም አቀፍ መስፈርቶችም ምን እንደሚሉ ስንመለከት የአፍሪካ ጉባኤ በምርጫ ዴሞክራሲ እና አስተዳደር አፕሪል 2003 እ.ኤ.አ የወጣ አንቀጽ 6/3 ላይ «Results Should be announced at the voting station, but should be certified at a central point but the responsible election management body» የዚህ ትርጉም ከሞላ ጉድል ውጤቶች በጣቢያ ይገለጻሉ፤ ነገር ግን በማዕከላዊ የምርጫ አመራር አካል መረጋገጥ አለባቸው ሊባል ይችላል። እዚህ ጋር certified የሚለው ቃል በአስተዳደር አድራሻ ዲክሽነሪ ላይ ትርጓሜው «declare that one is certain of something that something is true correct» ብሎ ያስቀምጠዋል። ይህ ላይ confirm ወይም ማረጋገጥ ተብሎ ከተቀመጠው አውነተኛነት ከማጣራት ጋር ቀጥታ የተያያዘ ነው። ስለዚህ በማዕከል ደረጃ እንደ ተከላሽ ያለ አካል ውጤቱ ቅሬታ ከቀረበ በት ያንን አጣርቶ የመግለፅ እንጂ ቅሬታ የቀረበበትን ጊዜአዊ ብሎ መግለጽ ተገቢ አለመሆኑን ይጠቁማል። በዚህ ስነድ አንቀጽ 6/5 ላይ ደግሞ «obligation to results should be made with in a specified period of time so as not to hinder the declaration of results» ይላል። ይህ ከሞላ ጉድል ሲተረጎም የውጤት ቅሬታዎች በተወሰነ ጊዜ መቅረብ እንዳለባቸው፤ ይህም የውጤት ማወጅን እንዳያደናቅፍ እንደሆነ ይገልጻል። ከዚህ የምንረዳው ውጤት ላይ ቅሬታዎች ከውጤት ማወጅ በፊት መስተናገድ እንዳለባቸው ያሳያል። በሌላ አነጋገር የውጤት አወጃ የተረጋገጠ እና የተጣራ መሆኑን የሚጠቁም ነው። ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስንመለከተው በከላሽ ቅሬታ የቀረበበት ያልተጣራ ውጤት መታወጅ እንደሌለበት፤ መታወጅ ያለበት በተገቢው ጊዜ ቅሬታ ቀርቦ ተጣርቶ ካለቀ በኋላ እንደሆነ ያስገነዝባል።

እዚህ ሌላ እንደ organization for security and co-operation in Europe /OSCE/ ያለው የዴሞክራቲክ ተቋማት እና ሰብዓዊ መብት ቢሮ /ODHR/ ያወጣው guidelines for reviewing a legal framework for elections ዋርሶ ጃንዋሪ 2001 እ.ኤ.አ ክፍል 13 በፊደል መ ላይ «if results can be announced prior to final certification then the legal framework should clearly regulate the process for making such announcements» ይላል። ይህ በግርድፍ ትርጉም ከመጨረሻው የተረጋገጠ ውጤት በፊት ውጤት የሚገለፅ ከሆነ በሀገሩ በግልፅ አገላለፅ ማስቀመጥ አለበት ይላል። በዚህ አንፃር ተከላሽ ቅሬታ የቀረበባቸውን ውጤቶች ጊዜአዊ ብሎ እንዲገልፅ የፈቀደለት ሀገሩ ላይ እንደተባለ

ው ስለሌለ የተከላሽ አሰራር ተገቢ አይደለም። በዚህ ፊደል ስር «...detailed tabulations of overall results, including the voting results in each polling station, should be posted at each election commission. These detailed tabulation should also be published in state owned or controlled print media as soon as the results are certified» ትርጉሙም /በግርድፍ/ የየጣቢያው ውጤት በዛው እንደሚለጠፍና በመንግስት መገናኛ ብዙሃን-ሐ በጋዜጣ የሚገለፀው ግን የተረጋገጠ ወይም የተጣራ ውጤት መሆኑን ይጠቁማል። በመሆኑም ያልተጣራ ውጤት ማለትም ቅሬታ የቀረበበት ውጤት ጊዜአዊ ተብሎ በተከላሽ በመገናኛ ብዙሃን መገለፁ ተገቢ አለመሆኑን ይጠቁማል።

ከዚህ ቀጥሎ ተከላሽ ቅሬታ ያቀረበባቸው ውጤቶች ጊዜአዊ ብሎ መግለፁ በመርህ ደረጃ ተገቢ ነው ወይም አይደለም የሚለውን እንመለከታለን። ማለትም የምርጫ ውጤቶች አገላለፅ እንዴት መሆን አለበት የሚለውን እና ያለን በተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብት ማዕከል /፪ኛው የሚገኘው/ /human rights and election/ ሰብዓዊ መብትና ምርጫ /A hand book on the legal, Technical and human Rights aspects of elections/

1994 እ.ኤ.አ የባለሙያ ማስልጠኛ ቁጥር 2 ክፍል 4 ፊደል ሰ ቁጥር 112 ላይ «The Process for continuing Votes, verification, reporting of results and retention of official material must be secure and fair» በአጭሩ ሲተረጎም የውጤት አገላለፅ ጥንቃቄ ያለበት ፍትሃዊ መሆን አለበት ይላል። እንግዲህ ይህ መመዘኛ ከተከላሽ ድርጊት ጋር ሲታይ ቅሬታ የቀረበበት ውጤት ሊቀየር የሚችልበት ሁኔታ እንዳለ እየታወቀ በበላይ ተከላሽ መስተጋብቱ ፍትሃዊ ነው የሚባል አይደለም። ፍትሃዊ የሚባለው ቅሬታ ተጣርቶና ተረጋግጦ ውጤት ሲነገር ነው። ጊዜአዊ ብሎ ቅሬታ የቀረበበትን ውጤት መግለፅ ትርጉም የለሽ ነው። ምክንያቱም ውጤት የሚገለፀው አሰራር ግልፅነት ያለው መሆኑን ለማሳየትና የተገለፀው ውጤት ላይ ቅሬታ እንዲቀርብ ነው። በጣቢያ እና ወረዳ ደረጃ ውጤት ተገልጾ ቅሬታ ቀርቦበት እያለ ማለትም አሰራር ላይ ችግር አለ ተብሎ ቀርቦ በተከላሽ ጊዜአዊ ተብሎ ያው ውጤት መገለፁ አሰራር ጥያቄ የተነሳበት በመሆኑ ግልፅነቱ ከዚህ በኋላ ብዙም ትርጉም የለውም። ቅሬታም በበታች የምርጫ ውጤቶች ላይ ስለቀረበ ቅሬታ ለማቅረብም በተከላሽ ጊዜአዊ የተባለው ውጤት ምንም ጠቀሜታ የለውም። በመሆኑም ጊዜአዊ ተብሎ ውጤት መግለፁ በሀገሩ ዓይን ምንም ዕህፍ የሌለው ነገር ነው።

ፍትሃዊነት ከሚለው መመዘኛ በተመሳሳይ በሌላ አገላለፅ ሊተካ የሚችል ነው። ለምሳሌ ትክክለኛነት ሊሆን ይችላል። አቶ ድንጌ ደሳለኝ የምርጫ አስፈጻሚዎች ሚና በዴሞክራሲ ያዊ ምርጫ በሚል እ.ኤ.አ 2005 ባቀረቡት ጥናታዊ ዕህፍ ገፅ 33 «... የመራጩ ህዝብ ትክክለኛ ውሳኔ ተረጋግጦ የሚጠቀለለውም ትክክለኛ ቆጠራ ተደርጎ ትክክለኛው ውጤት ሲገለፅ ነው።... ውጤቱም በትክክል ሲገለፅ

ይገባል። ይህንን ማከናወን የምርጫ ቦርድና የምርጫ አስፈጻሚው ኃላፊነት ነው» በማለት ትክክለኛነት በውጤት ጊዜ አስፈላጊ መሆኑን ጠቁሟል።

አቶ መንበረ ዐሐይ ታደሰ እ.ኤ.አ 2005 ባቀረቡት ምርጫና ፍርድ ቤቶች በሚል ፅሁፋቸው ስለ ዓለም አቀፍ ድንጋጌዎች ሲያብራሩ የሀገሩ ማዕቀፍ የሚከተሉትን ማካተት አለበት ብለው የምርጫ ቦርዱን ተግባራት ግልፅ በሆነ ሁኔታ ማስቀመጥ አለበት። የድምፅ ቆጠራውና በሰንጠረዥ የማስቀመጡን ሂደት ሐቀኝነት ማረጋገጥ፤ የመጨረሻውን የምርጫ ውጤቶች ትክክለኛነት ማረጋገጥ በማለት ውጤቶች ከመገልገላቸው በፊት ትክክለኛነታቸው መረጋገጥ እንዳለበት፤ ይህ ደግሞ ሲተረጎም ቅሬታ ካለባቸው ውጤቶች በየደረጃው ትክክለኛነታቸውንና ሐቀኝነታቸውን ማረጋገጥ ቅድሚያ የሚለጠው ተግባር እንደሆነ ያሳያል።

ከዚህ ጋርም ምርጫ አስፈጻሚ በግልፅ ህግ መስራት እንዳለበት ተቀምጧል። ተከላሽ ጊዜ ያዊ ውጤት እንዲገልፅ አለመቀመጡ እዚህ ጋር አግባብነት አለው/ ግዜያዊ በሚል ቅሬታ የቀረበባቸው ውጤቶች ግን ትክክለኛነትን፣ ፍትሃዊነትን ወይም ሀቀኝነትን የሚያሳዩ ሳይሆን ትክክለኛነቱ ገና ያልተወሰነ አጠራጣሪ ነገር የሚያሳይ በመሆኑ በተከላሽ ግዜያዊ በሚል የሚገለፀው ቅሬታ የቀረበበት ያልተወሰነ ውጤት ምንም ጠቀሜታ የሌለው ነው። በተለይም ውጤቶች የሚገለፁት ግልፅነትን አሳይቶ ቅሬታ ያለው ወገን ቅሬታውን ባለው አሰራር ስህተት የሚለውን ሁኔታ ጠቁመው እንዲያቀርብና ማጽበርበር ለማስቀረት ነው። ውጤት ተገልጾ /በበታች ቅሬታ ከቀረበበት በኋላ ያንኑ ቅሬታ የቀረበበትን ለማስተጋባት ተከላሽ በሕግ የተሰጠውን የማረጋገጥ ሥራ ማሳካት ሆኖ አግኝቷል። እዚህ ጋር ቅሬታ ላቀረበውም ሆነ ሌላ ቅሬታ የሚያቀርብ አካል በጣቢያና በወረዳ ደረጃ የሚገለፅ ውጤት መወሰዱ አግባብነት ያለው ነው።

በግራ ቀኙ ከላሽ ተከላሽ ጋር ስለቀረበባቸው ቅሬታዎች ያቀረቡት ክርክር ተከላሽ ባለው ስልጣን መርምሮ የሚወስነው በመሆኑ ፍርድ ቤቱ እዛ ውስጥ አይገባም። በአጠቃላይ የተከላሽ በሀገሩ የተቀመጠ ሃላፊነት ላይ በተገለፁት ህጎችና መመዘኛዎች ምርጫ ውጤቶችን /የሚያደርሱትን/ ትክክለኛነት፣ ፍትሃዊነት፣ ሐቀኝነት አረጋግጦ ለህዝብ ይፋ ለማድረግ እንጂ ቅሬታ በከላሽ ቀርቦባቸው ያልተጣሩና ያልተወሰኑ ውጤቶች ግዜያዊ አያሳ ደግሞ ከየምርጫ ክልሉ የሚመጣለትን ውጤት መግለፁ አይደለም። ስለዚህ ተከላሽ ከላሽ ቅሬታ ይቀረበባቸውን የምርጫ ክልሎች ውጤት ይፋ ያልሆኑ አስከፊ አሁን ካሉ ለህዝብ እንዳይገለፁ፤ ለህዝብ ቅሬታ ቀርቦባቸው የተገለፁትን ቅሬታ የቀረበበት መሆኑን እና ወደፊት ጉዳዩ ተጣርቶ ውሳኔ የሚገኝ እንደሆነ እና ለህዝቡ ይፋ የተደረገው ያለ አግባብ መሆኑን ተከላሽ ለህዝብ ይግለፅ ሊል ፍ/ቤቱ ወስኗል። ከላሽ ወጪና ኪሳራ ዝርዝር ያቅርቡ። መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መዝገብ ቤት ተመልሷል።

ሳይሆን ያልተጠበቀንና ያልተፈለገን ጉዳት ስከተሉ የማይታወቅ ሆኖ ነው አላለሁ።

በመጣጥፉ የተወሰኑ ጉዳዮች ለውይይት መንገድ ለንግድ ያለውን ምክንያት በማሰብ ካልሆነ በቀር ርዕዮተዊነት የተዋጣላቸው የሚባሉ አይደሉም። ይህም ፍትሕ መኖሩን ስለሚያሳይ በጉዳዩ ለንግድ መሳሰሉት በማለት ጥሪዬን በዚህ አጋጣሚ አቀርባለሁ። «አመሪካን ለማስወገድ» በማለት በተፈቃድነኝ ፍትሕ መኖሩን የሚያሳይ የተደረሰበት ስምምነትና በፊት የሚከተለው ሰነድ ፍርድ ቤቶች የሚሰጡት ስነ ምግባር መሆኑን የሚጠቅስ አንቀጽ አካል ሲሆን «ሰላማዊ አመፅ ከቀውኑ አያስፈልግም» ማለትን የሚጠራ ይሆን? ለመሆኑ ፍርድ ቤት» ሰንሰለተኛ የተከሰተውን ፍርድ ቤት ማለት ነው? የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች የሰላይ የሆኑ «ጠቅላይ ፍርድ ቤት» ፕሬዝዳንት የሆኑ ሰነድ ፍትሕ። የነፃነቱ ጉዳይ ለንግድ ነው? ለአንድነት ነው? ለሰላም ለማንኛውም ዕድሜ ከሰነድ በሚተላለፉት ወራት መጣጥፎቹ መለስ አይቻሉም። ለአሁኑ ብቻ ብቻ ስላለብኝ። ይህና ይህ።

ፊት...

(በገጽ 22 የሆነ)

ለመከረው ፍርድ ቤት ምክር ቤትም አንድ ቅደም ተከተል መሆኑን ያመለክታል።

«ከዚህ ከሰነድ ለጀማሪ የመጀመሪያው ነበር። ከዚህ በፊት አየሰራሁ በነበረ ጊዜ፣ የ17 ዓመት በባለቤትነት ወቅት በዚህ ደክሜ፣ ስንት መከራ አይቼ፣ በስቃይ ያገኘሁት ለጀ ነበር። ዕኩያዬ ጀምሮ ደግሞም ለጀ አልነበረም ወንጀላዊም አንድ ነበር። ከትሁት ፀባዩ ጀምሮ ስመለከተው ለጀ እና ለጀም ነበር። የሚያርሰኝ፣ የሸንት ጨርቅ የሚያርሰኝ፣ ቤት የሚጠርግልኝ፣ ቁርስ ሰርቶ የሚያርሰኝ፣ በሁሉ ነገር አለሁህ ዕድሜ የሚለኝ ጀምሮ ለጀም አልለውም... እናቱ ነበር አሰራር...»

አንድ ሰዓት ስም ነበር ለአሰራር የማወጣለት? ወይስ ለጀም? የቤተሰቤን የፍቅር መብራት አጠፋት! ደስታችንን ምንጭ በጥይት መትተው አደረግን! ጀምሮን ያለ ፍርድ በግፍ ተቀምጥን ቤተሰብን ተበትኗል። ሕሊና የፈጠረበት ሰው ቁርስ ነፍሱ ወሻው አንኳን ከልቡ ይራራል። አንድ ሰዓት ለሰው ልጅ። ከሰው ልጅም ና ወዲህ ሲሉ አንድ ሰዓት በፊቃዬ ለሰጠ ሕፃን። በአደባባይ አንድ ሰዓት ልጅ እጅ የሰጠውን ሕፃን መግደል የጭካኔ መጨረሻ ወሰን ነው። ያ ወቅደር ልጄን ጠርቶ ይታይ ቀልባልኛል። እኔም የልጄን አስከሬን በገንዘብ ገዝቻለሁ።

ሌላው የተገነዘብተውን አናት ወ/ሮ ወ/ሮ ለገሰ ለገሰን በስልክ ቁጥር 49-00-12 ወይም በጥ. ባይል ቁጥር 09 - 23 02 36 ማኅበር ትችላላችሁ።

ምርጫው...

(በገጽ 28 የሆነ)

አይቻልም። ይሁን እንጂ በአቶ መለስና መንግስት ታቸው እምቢተኝነት ሳቢያ ኢትዮጵያን በከፋ መንገድ የሚጎዳት አርምጃ ሊወሰዱ ይችላሉ። ያም ዕርዳታን በማድረግና ዕዳን ባለመሰረዝ ወዘተ በሌሎችም ክልላዊ መንግስቶች አገራቱን ሕዝቡን ጉዳይ አርምጃ ሊወሰዱ ይችላሉ። ኢሕአዴግ ደግሞ ይህን ከማንም በላይ ይገነዘበዋል። «እኔ ከሞትኩ ሰርዶ አይብቀል» ከሚለው የአንስሳይቲ ብሂል ጋር መጣበቅ ካልተፈለገ በስተቀር አንደኛ የምርጫው ውጤት መጥበቅ፣ ፍትሕና ዲሞክራሲ በአንድ ወገን መረገጠው የኢትዮጵያን ሕዝብ ከፍተኛ ባለ ደረጃ ሊገደብ እንደሚችል ኢሕአዴግም ሆነ ማንም ተራ ሰው ይገነዘበዋል። ይሁን እንጂ ዓለም አቀፍ ማህበረሰብ ኢሕአዴግን «ከዚህ ጥፋትህ ታረም» ብሎ የሚያስገድድበት ሌላ ምንም መንገድ የለውም። የኢሕአዴግ መንግስት «አርዳታችሁ ይቅር እኛን የሚገደብ ነገር የለም» ቢል ደግሞ ጥያቄው ኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ያርፋል። መለሱም የኢትዮጵያ ሕዝብ ይሰጥበታል እንጂ ዓለም አቀፍ ማህበረሰብ ከዚህ ያለፈ አስገዳጅ ዕርምጃ የሚወስድበት ዕድል አይኖርም። ኃይሉ ያለው በኢትዮጵያ ሕዝብ እጅ ላይ ነው።

ኢትዮጵያ፡ ይሄ ጥያቄ ተደጋግሞ ተነስቷል። ይሁን እንጂ አርስቦ ካለዎት የዓለም አቀፍ ሕግ ዕውቀትና ልምድ አንባር ደግሞን እናገኛለንና የምርጫው ሂደት ባልተጠናቀቀበት ጊዜ ገንዘብ 7/1997 ዓ.ም ጠ/ሚ/ሩ «የመሰብሰብ፣ ሰላማዊ ስልፍ የማድረግ...» ወዘተ የሚል አዋጅ አውጥተዋል። ብዙዎች ጠ/ሚ/ሩን አዋጅ ሕገ-መንግስቱን የጣሰ ነው ይላሉ። አንድ ጠ/ሚ/ሩ ሕገ-መንግስቱን አስከፍሎ ድረስ ለመክሰስ የግድ ሕገ-መንግስታዊ ትርጉም አስፈላጊ ነው ይላሉ ይጠይቃሉ። አርስቦ ምን ይላሉ?

ዶ/ር ያዕቆብ፡ አንዳልከው በዚህ ጥያቄ ላይ ከበቂ በላይ ምላሽ ተሰጥቷል። እኔ የምጨምረው አዲስ ነገር የለም። አንድ ነገር ለመጨመር ምናልባት ፓርላማው የተለያዩ ፓርቲዎች የሚወክሉበት ነፃ ፓርላማ ቢሆን ፍርድ ጠ/ሚ/ሩን ፓርላማው ላይ አቅርቦ በፈፀሙት ሕገ-መንግስታዊ ጥሰት ከስልጣን ማባረር ይቻል ነበር። ምክንያቱም አገሪቱ የምትተዳደርበትን ሕገ-መንግስት የጣሰ ጠ/ሚ/ሩ ወይም ጥ/ት በስልጣኑ ላይ መቆየት

የት ስልጣን ይገኛል። ይህ ዓይነት ስልጣን ስለሆነ ያለው ፓርላማ ሊያደርገው የሚገባ መብት ነው። እኛ ግን አሁን ያለን ፓርላማ ምን ዓይነት ፓርላማ እንደሆነ ለማንም የተሰጠ ልይ ይለም። ፓርላማውን የሞሉት የአንድ ፓርቲ ተጠቃሚዎች ናቸው።

የመሬት ይዞታን የሚያሳል አባይ የአገርና የሕዝብ ጉዳይ በአስራ ልምድ ደረጃ ውስጥ እኛ እውነተኛው የሚያሳልፉ ናቸው። ይህን ያደረገ ፓርላማ ጠ/ሚ/ሩን ወይም ሌላ ከፍተኛ የስልጣን አካል አቅርቦ ትግሉን ይወስናል ብሎ መጠበቅ በፍፁም አይቻልም። ነገር ግን በዓለም አቀፍ ሕግም ሆነ በእኛ አገር ስራ ላይ ባለው ሕገ-መንግስት ስት እንደ ጠ/ሚ/ሩ ወይም ሌላ ከፍተኛ የስልጣን አካል ሕገ-መንግስትን መጣሱ ከተረጋገጠ ከስልጣኑ ሊባረር ይችላል። በእኛ አገር ግን ሲሰሩ ብት እናይም። ይህ ታዲያ ትልቅና አስተማሪ ሁኔታ ነው። ሕገ-መንግስት ተጣስ ማለት ምን ማለት ነው? ለአንድ ጠ/ሚ/ሩ ከዚህ በላይ ጥቅቱ ምን ሊሆን ይችላል?

ኢትዮጵያ፡- ማንኛውም ሰው ሕገ-መንግስቱን ከጣስ ሊከሰስ እንደሚችል ይታወቃል። ጠ/ሚ/ሩስ ሕገ-መንግስቱን መጣሱ ከተረጋገጠ የግድ ወደ ሕገ-መንግስታዊ ትርጉም የሚከራይበት ዓለም አቀፍ የሕግ አስፈራር አለ ወይ ነው ጥያቄያችን?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- ጠ/ሚ/ሩ በሕግ ሊከሰስ ይችላል። ስልጣንን የሚመለከት ከሆነ ግን ወደ ሕገ-መንግስት አጣራ ጉባኤ የከሰተ ጥያቄ ይሄዳል። ከጉባኤው በኋላ ወደ ፌዴሬሽን ምክር ቤት ይመራል። የፌዴሬሽን ምክር ቤት ፍርድ ቤት ሆኖ በጠ/ሚ/ሩ ላይ ውሳኔ ሊያስተላልፍ ይችላል።

ለምሳሌ በቅርቡ ጠ/ሚ/ሩ ስልጣን ሳይኖራቸው አዋጅ አውጥተዋል። ይህ ደግሞ ሕገ-መንግስት ስታዊ ጥሰት ነው። ይህ አዋጅ ሊወጣ የሚገባው በሚኒስትሮች ምክር ቤት ታይቶ፣ ለፓርላማው ተርቦ መታወጅ ያለበት በፓርላማው በኩል ነው። ጠ/ሚ/ሩ ግን የፓርላማውን ስልጣን ትተው በራሳቸው ስልጣን ራሳቸው ናቸው ያወጁት። ይህ ሕገ-ወጥ ተግባር ነው። በሚል ትንጅት ለአንድነትና ለዲሞክራሲ ከስ አቅርቦባቸዋል። ከሱ የቀረበለት ፍ/ቤት «ይህን ጉዳይ የመወሰን ስልጣን ያለው የፌዴሬሽን ምክር ቤት ነው። ለዚህ የስልጣን አካል ከመድረሱም በፊት የፌዴሬሽን ምክር ቤት የሕገ-መንግስት አጣራ ጉባኤ ሊመለከተው ይገባል» ቢል ውሳኔ ሰጠ።

ከዚህ አካል ውሳኔ በኋላ የሚሆነው ይሆናል። ወንጀልን በተመለከተ ግን የሚደረገው ልዩ ነው። ለምሳሌ ይህ ሕገ-መንግስታዊ መብት በጠ/ሚ/ሩ አዋጅ ክልከላ ተደረገበት። ከዚህ ጋር በተያያዘ ዛሬ ብዙ ሰው ሕይወቱን አጥቷል። በርካታዎችም ቆስለዋል። ቁጥራቸውን በውል ማወቅ አስቸጋሪ የሆነ ቤጉች በእስር ላይ ናቸው። እስራቱም እንደ ተጠለ ነው። ይህ ከወንጀል ጋር የተያያዘ በመሆኑ ጠ/ሚ/ሩን ሊያስጠይቃቸው ይችላል።

እ.ኤ.አ በ1948 የወጣ ዓለም አቀፍ ኮንቬንሽን አለ። ኢትዮጵያም የዚህ ስምምነት ሕጋዊ አካል አድርጓታል። አባል በመሆኗም ይህን ግዴታ አካብራለች። ለመቀጠል በፊርማዋ አረጋግጣለች። ይህ ዓለም አቀፍ ስምምነት «አንድ ባለስልጣን መጠነ-ሰፊ የሆነ ግድያ ወይም መጠነ-ሰፊ የሆነ እስራት በፊርማው ጊዜ ከተጠያቂነት አይደለም» ቢል ደንግኗል። ይህ ማለት በሰላማዊ ሰዎች ላይ የተፈሰሰ ሕገ-ወጥ ተግባር መኖሩን ያረጋገጠ ነው። አንድ ባለስልጣን በእሱ ስልጣን ስር ባለ ኃይል መጠነ-ሰፊ ግድያ፣ እስራትና ሌላም የሰብዓዊ መብት ጥሰት ከተፈፀመና ይህም ለመደረጉ ያወቀ ከሆነ ወይም ይህ እንዲፈፀም ትዕዛዝ ከሰጠ ወይም መፈፀሙን ማወቅ ሊገባው ማወቅ ካልቻለ ተጠያቂ

ቁንት አለበት ይላል። ዓለም አቀፍ የሕግ ስምምነት በነገራችን ላይ ዓለም አቀፍ ሕግ እየተሰጠ ነው የሚለው። ከአሁን ቀደም እንደ መንግስት በአገሩ ውስጥ ለሚሰራው ሁሉ ተጠያቂነት አልነበረውም። ለዓለሞች ስልጣን አለው በሚል። ይህ ግን በዓለም አቀፍ ደረጃ እየተቀየረ ነው።

ለምሳሌ የፍጥንዳውን ጠ/ሚ/ሩ እኔ ራሴ ከስራ ዓለም አቀፍ ፍ/ቤት አቅርቦዋለሁ። ምክንያቱም «የዘር ማጥፋት ወንጀል ፈፅሟል» በሚል ይጠራል። ስለዚህ ስለሚባል Crime Against Humanity በሰብዓዊ ሰዎች ላይ የተፈፀመ ወንጀል ወይም በሰው ዘር ላይ ከሚፈፀም ወንጀል ማንም መንግስት ወይም በድን ከዓለም አቀፍ ሕግ ተጠያቂነት ነግ መሆን አይቻልም። ጠ/ሚ/ሩም ሆነ ማንም ሰው የትም አገር ሊከሰስ ይችላል። ከሱ የግድ ወንጀል በተፈፀመበት መመስረት የለበትም። የትም አገር ከሱ ተመስርቶ የፍርድ ሂደቱ ሊከናወን ይችላል። አሁን በእርግጠኛነት የምንገርህ ቢኖር ውጪ የሚገኙ በአገራችን ውስጥ በሰላማዊ ቤጉች ላይ የተፈፀመውን የጅምላ ግድያና እስራት አስመልክቶ ከስ ይመሰርታል። ይህ ከስ በጠ/ሚ/ሩ በሚመራው መንግስት ላይ የሚቀርብ ነው። ውሳኔው ምን ይሆናል? በሂደት የሚታወቅ ነው።

ኢትዮጵያ፡- አንድ በሕግ ያልተረጋገጠ ወንጀል «ፈፅመላል» ብሎ ሌላውን ሰው መወንጀል «ሕገ-ወጥ ነው» የሚል የሕግ ምሁራን የገዢው ፓርቲ ከፍተኛ ባለስልጣናት ተቃዋሚዎችን ከፍጥንዳው ሊንተርሃምዊይ የዘር ማጥፋት ወንጀል ጋር አያይዘው መወንጀላቸው ተጠያቂነት ያለበት ነው ይላሉ። ትክክል ናቸውን?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- አዎን ማንም ኢትዮጵያዊ እንደሚያስታውሰው አልጠራጠርም። በአንድ የክርክር መድረክ ላይ ም/ጠ/ሚ/ሩና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ «ትንጅት ሊንተርሃምዊይ ነው። ልክ እንደ ፍጥንዳው ሚሊሺያ ጨካኝ ተግባር ያካሂዳል» ብለው በይፋ ከሰውናል። ግን ያ ከቃላት አላለፈም። እንደተባለው መልካም ስምና ዝናን ከማጥፋት አልፎ በሊንተርሃምዊይነት ተፈርጄ ከትንጅት አንድም ሰው አልተከሰሰም። ይሄ በዕውነት በእነሱ አስተሳሰብ በጣም ኃላፊነት የገደለው እፅዋል ንግግር ከመሆኑ በተር ይህን ብለዋል ተብሎ በወንጀል ሊያስጠይቃቸው የሚችል ነገር አይመስለኝም። ምክንያቱም አንድ ሰው በወንጀል ሲከሰስ ያ ሰው በተጥታ ተለይቶ መታወቅ አለበት።

ለምሳሌ እኔ አንተን በዚህ ዓይነት መንገድ ብወንጀልህ ልትከሰስ ትችላለህ። አሁን ግን የተባለው መላው የትንጅት አባል «ሊንተርሃምዊይ ናቸው። ጨፍጫፊዎች ናቸው» ቢባሉ በቡድን ደረጃ የቀረበ ነውና በሕግ የሚያስከስስ አይመስለኝም። ምናልባት ከፖለቲካ አንፃር በጣም የሚያሳዝን እጅግ የሚዘነንና የሚያሳፍር ንግግር ነው ተብሎ ሊፈረጅ ይችላል። ይህን እንጂ በግል ደረጃ ይህ ቃል ተሰንዝሮ ከሆነ በሕግ ያስከስሳል። በቡድን ደረጃ ከሆነ ግን በሕግ የሚያስጠይቅበት መንገድ ያለ አይመስለኝም። ትንጅት ቡድን ነው። ሰፊ ነው። ማንን እንደሆነ ወይም እንደማንን እንደሆነ ንግግሩ አያመለክትም። ስለዚህ በተናጠል ስለልተባለ ከሱን ማቅረብ አይቻልም። ይህ የፖለቲካ ንግግር ነው። እዚህ ላይ ሁለት መብቶች አንድ ላይ ሆነው ይጋጫሉ። የአንድ ሰው ጥሩ ስምና ዝና እንዲሁም የንግግር ነፃነት። አንድ ሰው የንግግር ነፃነት ሊኖረው ይገባል። ይህም በሕገ-መንግስቱ ተደንግጓል። ለምሳሌ ም/ጠ/ሚ/ሩ በዚህ ሁኔታ ቢከሰሱ «የለም የንግግር ነፃነት ነው» ብለው ሊከላከሉ ይችላሉ።

ኢትዮጵያ፡- ለምሳሌ ትንጅት «አንድን ዘር ለማጥፋት ያስባል ወይም እየተንቀሳቀሰ ነው» የሚ

ል ወረቀት እየተበተነ ነው። ከመንግስት መገናኛ ብዙሃን ጀምሮ አንዳንድ «የግል» ፕሬስ የተባሉም «ትንጅት በአንድ ዘር ላይ ጥቃት እንጣጥሯል» የሚል ክስ እያሰሙ ናቸው። ይህንን መነሻ የሚያደርጉ ሰዎች ትንጅት አንድ ዘር ላይ እንጣጥሯል የሚል ክስ ሲያቀርቡ ምን መረጃ አላቸው ሲሉ የሚል ክስ ሲያቀርቡ ማስረጃ ሳይኖር መወንጀል ተጠያቂ አያደርግም ወይ ይላሉ? እርስዎስ?

ዶ/ር ያዕቆብ፡- ከሕግ አንፃር ሳይሆን ከፖለቲካ አንፃር ብትለኝ በጣም የወረደና አፅያፊ ንግግር ነው እለዋለሁ። በነገራችን ላይ «የትንጅት ብሄር የትንጅት ሊያጠፋ ነው» ብለው አልተናገሩም። ሰው ግን ያውቀዋል። ትንጅት የትንጅት ብሄር ሊያጠፋ ተነስቷል ብለው በግልፅ ባይናገሩም እንደምታው ምን እንደሆነ ለማንም የተሠወረ የሚሆን አይመስለኝም። በዕውነት በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ከዚህ የበለጠ ደባ መፈፀም ሊኖር አይችልም። የኢትዮጵያ ሕዝብ ተጋብቶ ተዋልዶና ተጣምዶ ለዘመናት አንድ ላይ የኖረ ነው።

በዚህ አንድነት በሺህ ለሚቆጠሩ ዘመናት በሰላም መኖሩን የሚከድ የለም። አንድ የፖለቲካ ድርጅት አንድን ብሔረሰብ ነጥሎ ለመጨፍጨፍ ነው ብሎ መናገር ኃላፊነት የገደለውና ከዚህም በላይ ከጨዋነት፣ ከአስተዋይነትና ከሰብዓዊነት ያፈነገጠ ተግባር ሊኖር አይችልም። በአውነት ደመኛ ጠላቶቻችን ብለን የምናውቃቸው ከዚህ የበለጠ እርስ በርስ አጫራሽ ነገር ሊያደርጉ አይችሉም። ከዚህም በላይ የጥፋት ችግኝ ሊተክልብን አይቻላቸውም። ይህ ከፖለቲካና ከስነ-ምግባር ውጭ የሆነ ዝትተኛ አስተሳሰብ ነው። ከሐገርም ጥቅም አኳያ አውዳሚ እንጂ በጎ መንፈስ የሚፈጥር አስተሳሰብ አይደለም። በተለይ እንዲህ ያለው ዝት ያለ አንጋገር ከመሪዎች የሚጠበቅ አለመሆኑን አለመገንዘብ በአውነት በእጅጉ ያሳዝነኛል።

ኢትዮጵያ፡- የዘር ማጥፋት ወንጀል ማለት አንድን ዘር ለይቶ ማጥፋት ብቻ ነው ወይስ አንድ ዘር ሌሎች የለው ልጆችን ዘር ማጥፋቱም ከዘር ማጥፋት ወንጀል ጋር ተመሳሳይነት አለው? የሚል ጥያቄም እየተነሳ ነው።

ዶ/ር ያዕቆብ፡- አንድ ዘር ሌላውን የሰው ዘር አጠፋለሁ ብሎ ከተነሳ የዘር ማጥፋት ወንጀል ሊባል ይችላል። ይህ በቡድን ብቻ ሳይሆን ግለሰብም ቢሆን አንድ ዘር አጠፋለሁ ብሎ ከተነሳ ከዚህ ወንጀል የዐፍ አይሆንም። በተጨማሪም አንድ ግለሰብ አንድን ሰው በሃይማኖቱና በዘር ምክንያት አጠፋለሁ ብሎ ከተነሳ በራሱ ዘር ማጥፋት የማይሆንበት የሕግ ክፍተት አይኖረውም። ዋናው ሃሳብ ነው። ዘርን የማጥፋት ሃሳብ እስካል ድረስ አንድም ሰው ቢገደል (ጄኖሳይድ) ዘር ማጥፋት ይባላል። የዘር ማጥፋት ወንጀል በሰላማዊ ሰዎች ዘር ላይ ከሚፈፀም ወንጀል የሚለየው ይህኛው መጠነ-ሰፊ ኃይልና የተተነባበረ ጥቃት መፈፀም በመሆኑ ነው። በሰው ዘር ላይ ሆኖ ብሎ መጠነ-ሰፊ ኃይል አስማርቶ የተተነባበረ ጥቃት የሆነበት ወይም የፈፀመ፣ ካልሆነም በዚህ ድርጊት የተባበረ ሁሉ በአንድ ላይ ብቻ ሳይሆን በየትም አገር ላይ ሊከሰስ ይችላል። በእኛ አገር የተፈፀመው ግድያ የተተነባበረና መጠነ-ሰፊ የሆነ ነበር ካልነ አፈፃፀሙ በሰላማዊ የሰው ዘር ላይ የተፈፀመ ጥቃት ይሆናል። በዚህም አቶ መለስና መንግስታቸው ተጠያቂ ይሆናሉ። አቶ መለስ ይህ መጠነ-ሰፊ ግድያና እስራት እንዲፈፀም አዘዋል። ወይም ያውቃሉ። ወይም ማወቅ ነበረባቸው። ስለዚህ ከተጠያቂነት ሊደኑ አይችሉም ማለት ነው።

ኢትዮጵያ፡- ካለዎት ዓለም አቀፍ ተሞክሮ አንፃር አሁን ባለው ተጨባጭ ሁኔታ ኢትዮጵያ ውስጥ ስለ ዘር ማጥፋት የምናውራበት ወይም

የምንገባበት ሁኔታና የሕግ ክፍተት አለን?
 ደ/ር ያዕቆብ፡- የለም! በፍፁም ሊኖርም አይችልም! የኢትዮጵያ ሕዝብ እዚህ አገር ውስጥ ሆነን ከምናውቀው በላይ ፍፁም ጨዋ ሕዝብ ነው። ስለ ዘር ማጥፋት ወንጀል የምናውቀውንም ሆነ የምንገባበት የሕግ ክፍተት የለም። እኔ በዚህ ረገድ አልሰጋም፤ አልጨነቅምም።

ሸቶ...

(በገፅ 2 የዞረ)
 በጊዛ ግን ስያሜውን በዚያው በማጽደቅ ለተዋና ይዋ የተፈጠረው ሽቶ (Interdit) የሚለውን ስያሜ እንደያዘ ይቀራል። ሀብርት ሽቶውን እ.ኤ.አ በ1957 ቢፈጥረውም እስከ 1960 ድረስ ለገበያ አላስተዋወቀም። ሽቶው ከተፈጠረበት ጊዜ አንስቶም አውሮፊይ እስከ አለተ ሞቷ ድረስ ተጠቅማ በታለች።

ፋሽን ዲዛይነር Jean-Paul Gaultier የአያቱን ትዝታ ስለሚቀሰቅስበት ቫኒላ ሽቶን ከየትኛውም ዓይነት ሽቶ ጋር ማገዛፀር አይችም ነበር።

ለላው ዲዛይነር Thierry Mugler ደስታ የተመላበት የልጅነት ጊዜውን የሚያስታውስ ሽቶ እንዲያመርትለት የሽቶ ምርት ባለሙያውን (ሽቶ ፈጣሪውን) ጠይቆት ነበር። ባለሙያው ተጨንቆና ተጠባይ ለጠረጠረ። ይህ ሽቶ ዛሬ ዛሬ ለሙግሰር ብቻ ሳይሆን ለብዙዎች ተወዳጅ ሽቶ ሆኗል። የሽቶ ፈጠራ ባለሙያዎች ሽቶን ከመስራታቸው በፊት አንድ ሰዓት ፍላጎት ልጅነትን የሚያስታውስ፣ የቤተሰብን ትዝታ የሚቀሰቅስ፣ የራድዮ ትን ፍቅረኛ ትዝ የሚያስብል፣ የነበሩበትን ት/ቤ

ት ወይም የስራ ቦታ ትውስታ የሚጭር ወዘተ በማለት ክፍል ያበቁለታል። የሚጠቀሙባቸው የአበባ ዓይነቶችም ሆኑ ሌሎች ማቲሪያሎችም እንደሚሠሩት ዓይነት ሽቶዎች ይለያያሉ።

የኤርትራ...

(በገፅ 25 የዞረ)
 ሲሆን፤ ማንኛውም የኤርትራ የነፃነት ድርጅትም እንደዚሁ ይህን ህዝብ ማስተማርና በተለያዩ መንገዶች እንዲደራጀም ማድረግ ይችላል። ህዝቡም በበኩሉ የነፃነት ድርጅቶች አባል ሆኖ እስከ መሰለፍና ለትግሉ የተቃለውን የማቲሪያል እገዛ እስከ ማድረግ ድረስም መሄድ ይችላል፤ ይገባልም።

በሁለተኛ ደረጃ እንኳ ለኤርትራውያን ተቀማጭነታቸው ትግራይ ውስጥ በመሆኑ እንደማንኛውም የትግራይ ህዝብ ሁሉ መሸከም የሚገባቸው መብትና ግዴታም ይኖርባቸዋል። በትግራይ ውስጥ ነዋሪዎች እስከሆኑ ድረስ የትግራይ ህዝብ በትግሉ የሚያገኛቸው መብትና ጥቅምች ሁሉ ተጠቃሚዎች መሆን መብታቸው ሆኖ በአንፃሩ ደግሞ የትግራይ ህዝብ መፈፀም የሚገባውን ግዴታዎችም አብረው የመፈፀም ግዴታ ይኖርባቸዋል። በዚህ መሰረትም በማንኛውም መንገድ ዴሞክራቲክ እስተዳደሮች ሲመሰረቱ ኤርትራውያን በሚገኙባቸው መንገዶችም እንደዚሁ ይመሰረታሉ። መሬት ተሸንሽኖ ለአርሶ አደሩ ይታደላል ማለት ነው።

ይህ ዓይነቱ ፀረ-ፊውዳል እርምጃ በሌሎች የትግራይ መንገዶች ይገኙ የነበሩትን ፊውዳሎች እንዳስከፋ ሁሉ ኤርትራውያን በብዛት በሚገኙባቸው መንገዶች የሚገኙትን ኤርትራውያን ፊውዳሎችንም ቢሆን ማስከረፉ አይቀርም። በትግ

ራይ ተወላጅ መስፍንቶች ላይ የሚወሰድ የእስራት ይሁን ንብረታቸውን የመውረስ እርምጃ እንደዚሁ ተመሳሳይ ገበያን በፈፀሙና ባላቸው ተቀማጭነታቸው ትግራይ ውስጥ የሆኑት ኤርትራውያን ፊውዳሎች ላይም የሚወሰድ ይሆናል። ይህ ደግሞ የሰፊውን የኤርትራና የትግራይ ጭቁን ህዝብ መብትን የሚጠብቅ እርምጃ ነው። በዚህ ሁኔታ መብታችንን ተነጠቅን ማለት የሚችሉት የትግራይና ኤርትራውያን ፊውዳሎች ብቻ ናቸው። ሕወሓት በመሰረቱ የሰፊውን ህዝብ ጥቅምና መብት ለማስጠበቅ እንጂ የፊውዳሎችን ጥቅም ለመጠበቅ እስካልቆመ ድረስ ፊውዳሎች እንደፊለግን ካልበዘበዘንና ካልጨቆንን ብለው መብታችንን ተነጠቅን ቢሉ ፊውዳሎች የመጨቆንና የመብዝበዝ «መብት» እንዳይኖራቸው ማድረግ ነው ዓላማችን የሚለውን መልስ እንሰጣቸዋለን። (የጠ/ሚ/ር መስሐብ መፅሐፍ ቀጥሏል። በክፍል 8 ስበቱ ሐሊ ማ/አመራር ያነሱትንና ክፍላቸውን ጋር የነበረውን ገንኝነት የዳሰሱበትን ክፍል ይዘን እንቀርባለን።)

ማረሚያ

ባለፈው የግንቦት ወር ዕትማችን በገፅ 20 «በዝረራ የተሸነፉ የኢሕአዴግ ባለስልጣናት» በሚለው ርዕስ ስር ከሰፈሩት ከተሸናፊዎቹ ፎቶዎች ውስጥ አምባሳደር ውበሽት ደምሌ በሚል የቀረበው ፎቶ በስህተት በመሆኑ ለተፈጠረው ስህተት አንባቢያንን ይቅርታ እንጠይቃለን።

ዝግጅት ክፍለ

ሕብረት ኢንሹራንስ ኩባንያ አማ
THE UNITED INSURANCE COMPANY SC

**ለሁሉም የመድን ፍላጎትዎ፤
 ለሕይወት፣ ለንብረትና ሕጋዊ ግዴታዎ
 ሕብረት ነው ጥሩ አማራጭዎ።**

**የሕብረት ኢንሹራንስ መሠረቱ
 አስተማማኝነቱ።**

ዋና መ/ቤት - አዲስ አበባ

251-1-65 56 56

1156

ፋክስ
251-1-65 32 58